

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Sociální práce
**Studijní obor
(kombinace):** Penitenciární péče

KORUPCE

CORRUPTION

Bakalářská práce: 08 – FP – KSS - 4047

Autor:

Jiří Veselý

Podpis:

.....

Adresa:

Pod Břízami 5234

430 04 Chomutov

Vedoucí práce: Mgr. Jihlavec Jan

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
77	20	0	1	28	2 + 1 CD

V Liberci dne: 15. 4. 2009

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:

Jiří Veselý

Adresa:

Březenecká 4689/503, 430 04 Chomutov

Studijní program:

Sociální práce

Studijní obor:

Penitenciární péče

Kód oboru:

7502R023

Název práce:

KORUPCE

Název práce v angličtině:

CORRUPTION

Vedoucí práce:

Mgr. Jihlavec Jan

Termín odevzdání práce:

15. 04. 2009

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Jiří Veselý

Datum: 28. 02. 2008

Podpis studenta:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci 15.4. 2009

.....
Jiří Veselý

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Jihlavecovi za cenné rady, připomínky, odborné vedení a čas, který mi věnoval při vypracovávání této bakalářské práce. Poděkování náleží i mé přítelkyni za nekonečnou trpělivost a poskytnutí zázemí pro psaní této práce.

Resumé:

Korupce je mezinárodní celospolečenský negativní jev. Pojem korupce představuje zneužití pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu. Znamená takové jednání představitelů veřejného sektoru (ať už se jedná o politiky či státní úředníky nebo o osoby jim blízké), které se nedovoleně a nezákonně obohacují prostřednictvím zneužívání pravomocí, jež jim byly svěřeny. V teoretické části bakalářská práce poskytla vysvětlení pojmu korupce, znaky a důsledky korupce. Další kapitoly se věnovaly dělení korupce, odhalování korupce a v neposlední řadě i legislativě v boji proti korupci. Cílem bakalářské práce bylo zjistit povědomí veřejnosti o korupci, možnostech jejího odhalování, vyšetřování a trestního postihu. Pro sběr dat bylo použito kvantitativního šetření, použitou metodou byla metoda dotazování, technika dotazníku. Respondenty byli studenti středních škol a veřejnost. Výsledky bakalářské práce potvrdily první hypotézu, že alespoň 40% respondentů neví, jaké druhy jednání jsou jednáním korupčním. Dále ze získaných výsledků vyplynulo, že 46% respondentů očekává nejčastější výskyt korupčního jednání ve veřejné správě, čímž byla druhá hypotéza vyvrácena.

Klíčová slova

korupce, korupční jednání, Transparency International, Index vnímání korupce, Globální barometr korupce

Summary

Bribery is a global negative phenomenon hitting all social layers. The term bribery represents misuse of authorizations for gaining of an unjustified personal benefit. It stands for such behaviour of public sector representatives (either politicians or officers of state administration or their relatives) who illegally and impermissibly receive benefits through misuse of powers entrusted to them. The theoretical section of the bachelor paper explained the terms of bribery, symptoms and consequences of the bribery. The other sections are devoted to classification of the bribery, revealing of bribery and last but not least legislation for the combating the bribery. The goal of the bachelor paper was finding out public awareness about the bribery, possibilities of revealing, investigating and punitive actions. Data gathering process used quantitative investigation and the method of querying in the form of a questionnaire was used. The respondents were high school students and general public. The results of the bachelor work confirmed the first hypothesis that at least 40% of the respondents don't know what behaviour and action could be regarded as the bribery. The results revealed that 46% of the respondents expect the highest bribery occurrence in the state administration, which disproved the second hypothesis.

Key words

Bribery, bribery behaviour, Transparency International, Bribery Perceiving Index, Global Bribery Barometer

Resümee

Die Korruption stellt eine internationale gesamtgesellschaftliche Erscheinung dar. Unter dem Begriff Korruption verstehen wir den Mißbrauch der Kompetenzen zwecks der Gewinnung des unverdienten persönlichen Nutzens. Es handelt sich um ein solches Handeln der Vertreter des öffentlichen Sektors (unabhängig davon, ob es sich um Politiker oder staatliche Beamten oder ihnen nahe stehende Personen handelt), bei dem sie sich unberechtigt und rechtswidrig mittels des Mißbrauchs der auf sie übertragenen Kompetenzen bereichern. In dem theoretischen Teil der Bachelor-Arbeit wurden der Begriff Korruption, die Merkmale und Folgen der Korruption erklärt. Die nächsten Kapitel haben sich der Struktur der Korruption, der Aufdeckung der Korruption und nicht zuletzt auch der Gesetzgebung im Kampf gegen die Korruption gewidmet. Die Bachelor-Arbeit hat sich als Ziel gesetzt, die Kenntnisse der Öffentlichkeit von der Korruption, den Möglichkeiten ihrer Aufdeckung, Ermittlung und Rechtsverfolgung festzustellen. Zur Datenerfassung wurde die quantitative Untersuchung verwendet, dazu wurde als Verfahren die Befragung, die Fragebogentechnik angewendet. Unter die Respondenten haben die Studenten aus den Mittelschulen und die Öffentlichkeit gehört. Die Ergebnisse der Bachelor-Arbeit haben die erste Hypothese bestätigt, dass mindestens 40% der Respondenten nicht wissen, welche Handlungsarten zu der Korruptionshandlung gehören. Aus den gewonnenen Ergebnissen folgt ferner auch die Tatsache, dass 46% der Respondenten das häufigste Auftreten der Korruptionshandlung in der öffentlichen Verwaltung erwarten, wodurch die zweite Hypothese widerlegt wurde.

Schlüsselwörter

Die Korruption, das Korruptionshandeln, Transparency International, Index der Korruptionswahrnehmung, globales Barometer der Korruption

OBSAH

ÚVOD	10
1. TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU	12
1.1 Definice korupce	12
1.1.1 Znaky korupce	13
1.1.2 Důsledky korupce	14
1.1.3 Účastníci korupce	15
1.1.3.1 Veřejný činitel a jeho role v korupčním procesu	16
1.2 Dělení korupce	17
1.2.1 Malá administrativní korupce a velká korupce	18
1.2.2 Centralizovaná a decentralizovaná korupce	20
1.2.3 Další dělení korupce	20
1.2.4 Nepeněžní korupce	20
1.3 Korupce ve vztahu k etice	23
1.3.1 Význam etiky jako společenský fenomén	23
1.3.2 Etické funkční principy veřejné správy	23
1.3.3 Etické kodexy	24
1.4 Korupce v praxi	24
1.4.1 Korupce a organizovaný zločin	24
1.4.2 Příčiny korupce ve veřejné správě	25
1.4.3 Korupce při přidělování dotací	25
1.4.4 Korupce v politice	27
1.4.5 Policejní korupce	27
1.4.6 Další příklady korupce	28
1.5 Korupce a veřejnost	29
1.5.1 Veřejné mínění o korupci	29
1.5.2 Index vnímání korupce	29
1.5.3 Globální barometr korupce	30
1.5.4 Korupce a média	31
1.6 Odhalování a vyšetřování korupce	32
1.6.1 Dokazování korupce	34

1.7	Legislativa v boji proti korupci	35
1.7.1	Vládní program boje proti korupci	36
1.7.2	Nástroje trestního práva	38
1.7.3	Srovnání se zahraničím	40
1.8	Úloha nevládních organizací	41
1.8.1	Transparency International	41
1.8.2	Růžový panter	42
1.8.3	Oživení – Bez korupce	42
2.	PRAKTICKÁ ČÁST	43
2.1	Cíl práce	43
2.2	Hypotézy	43
2.3	Použité metody	44
2.4	Charakter zkoumaného souboru	44
2.5	Výsledky	46
2.6	Shrnutí výsledků praktické části a diskuse	65
3.	ZÁVĚR	71
4.	NÁVRHOVANÁ OPATŘENÍ	72
5.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	73
6.	SEZNAM PŘÍLOH	77

Úvod

MOTTO

„Poctivost stojí u brány a klepe, a korupce vstupuje dovnitř.“

Barnabe Rich

Jako téma bakalářské práce jsem si vybral korupci. Toto téma jsem si vybral, protože je v České republice a nejen u nás aktuální. Při výběru tématu mé bakalářské práce mě také ovlivnily sdělovací prostředky, které na tuto problematiku často poukazují.

Sám pracuji jako policista a ve své profesi jsem měl možnost setkat se s korupcí. Z různých průzkumů veřejného mínění vyplývá, že právě policisté se objevují na předních místech v korupčních jednáních, hlavně úplatcích. Téma korupce mě zajímá, proto jsem se rozhodl psát o něm v mé bakalářské práci.

Absolvoval jsem kurz „Potírání korupce ve veřejné správě“, kde jsem získal nové informace o korupci. Vzhledem k tomu, že je toto téma prakticky denně skloňovaným termínem ve sdělovacích prostředcích, zajímalo mě, jaká je všeobecná znalost mezi veřejností o tomto negativním jevu a o jeho postihu.

Korupce je jedním z nejzávažnějších světových problémů současnosti. Není výhradní otázkou kultury, protože existuje i v kulturách, jež ji zatracují. Korupční skutečnost je dána charakterem současného světa, současné společnosti a jejím deformovaným žebříčkem hodnot a zájmů. Ať se jedná o jednotlivce nebo o celou společnost, která korupci podlehně, zdánlivé výhody plynoucí z korupce jsou negovány důsledky, které s sebou korupce přináší. Negativní důsledky korupce jsou dány tím, že vede k přijímání rozhodnutí jednotlivců, určené ziskovými motivy bez ohledu na to, k jakým má dojít následkům pro celou společnost. V konečném důsledku korupce vede k nekontrolovatelnému růstu cen, vnitřního i vnějšího zadlužení země, ke snižování kvality zboží a k celkové neefektivnosti trhu. Korupce vede k celkovému morálnímu, kulturnímu i hospodářskému úpadku země.¹

I když je boj proti korupci jednou z priorit naší vlády, domnívám se, že opatření, která vláda schválila v rámci „Strategie vlády v boji proti korupci na období 2006 –

¹ CHMELÍK, 2003, s. 135

2011“, jsou neúčinná. Z opatření vyplývá, že postup by měl být založen na třech pilířích, jimiž jsou prevence, průhlednost a postih.

Jednotlivé kauzy, o kterých se dozvídáme hlavně z médií, nejsou dostatečně prošetřeny a postiženy. Korupční praktiky jsou v řadě případů úzce propojeny s dalšími formami trestné činnosti a mohou tak přispět k poškozování společnosti. Občan tak ztrácí důvěru v poctivost a nestrannost fungování státních institucí, neprůhlednost tržních vazeb a dalších.

Mezi hlavní příčiny korupce v České republice je podle mého názoru nedostatečná vymahatelnost práva a nedostatečná transparentnost ve veřejných zakázkách.

Má bakalářská práce si klade za cíl seznámit čtenáře s problematikou korupce. Hlavním cílem mé bakalářské práce je popsat základní zákonitosti korupce, možnosti jejího odhalování, vyšetřování a trestního postihu a tyto poznatky konfrontovat se zjištěnými skutečnostmi získanými z dotazníků.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části je vysvětlen pojem korupce, dělení korupce. Dále jsou zde popsány možnosti odhalování korupce. Praktická část bakalářské práce je věnována vlastnímu šetření. Byly stanoveny dvě následující hypotézy: Lze předpokládat, že alespoň 40% respondentů neví, jaké druhy jednání jsou jednáním korupčním. Lze předpokládat, že alespoň 70% respondentů očekává nejčastější výskyt korupčního jednání ve veřejné správě. Vlastního šetření se zúčastnilo 100 respondentů, resp. 50 studentů a 50 osob z řad veřejnosti.

Byl bych rád, kdyby tato práce přispěla k tomu, aby si společnost uvědomila, že se korupce dotýká každého z nás a je třeba proti ní bojovat. Další praktické využití mé bakalářské práce spatřuji v možnosti použití mé práce jako studijního materiálu.

1 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

1.1 Definice korupce

Slovo korupce pochází z latinského slova *corrumpere*, to znamená kazit, oslabit, znetvořit, podplatit.²

Představy o korupci jsou velice pestré – liší se úhlem pohledu jednotlivých subjektů společnosti, jsou závislé na historickém vývoji, odpovídající tradicím a změnám společnosti.

„Korupce je zneužitím pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu. Znamená takové jednání představitelů veřejného sektoru (ať už se jedná o politiky či státní úředníky nebo o osoby jim blízké), jímž se nedovoleně a nezákonně obohacují prostřednictvím zneužívání pravomocí, které jim byly svěřeny.“³

„Definice korupce jsou většinou orientovány na oblast veřejné správy. Korupcí je delikt, kdy osoba, která vystupuje jako činitel, nebo zaměstnanec orgánu moci zákonodárné, výkonné a soudní, nebo fyzická, či právnická osoba, na kterou byla některá výkonná práva delegována, v souvislosti se svým postavením obstará za výhodu jiné fyzické či právnické osobě výhodu jinou.“⁴

Korupce zasahuje také sféru organizací a institucí, jež řeší zájmy určitých skupin populace či subjektů.

Jak uvádějí Roudný, Zilvar, je soukromá sféra korupcí ovlivněna dvojím způsobem. Především korupci využívá pro svůj prospěch, hlavním terčem je pochopitelně veřejná správa. Korupčně ale mohou být zasaženy i soukromé objekty korumpováním jejich pracovníků, kteří mohou mít vyšší prospěch z nekalého jednání, než z jednání ve prospěch zaměstnavatele.⁵

Definice korupce by měla zahrnout všechny zúčastněné subjekty a neměla by být zaměřena pouze na veřejný sektor. „Korupcí rozumíme jednání, kdy jsou nabízeny či realizovány výhody při transferech a komunikacích dvou subjektů (korumpujícího a korumpovaného), které nevyplývají z běžných tržních zákonných a etických pravidel.

² WIKIPEDIE [online encyklopedie], 2008.

³ *Akreditované kurzy* [online], 2008.

⁴ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001. str. 8, 9

⁵ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001. str. 8

Poškozován je třetí subjekt, kterým může být jednotlivec, či skupina, komunita subjektů.“⁶

Korupcí tedy rozumíme jednání, kterým fyzická, či právnická osoba v souvislosti se svým postavením obstarává za výhodu jiné fyzické, či právnické osobě výhodu jinou a při tom porušuje tržní, zákonná či etická pravidla.

„Obsah pojmu korupce není ustálený a je stále diskutovaný. Názor sociologa je odlišný od pohledu vyšetřovatele, soudce, politologa, právníka, ekonoma nebo novináře. Na korupci se můžeme dívat očima právníka – jako odchylku od právních norem, porušování platných norem a zákonů. Platná pravidla a předpisy však nemohou obsáhnout všechny aktivity, které by byly všeobecně, např. veřejným míněním, považovány za korupční praktiky, a proto je složité je postihovat pouze trestním zákonem. Širší vymezení hledí proto na korupci jako na odchylku od etických norem, případně jako na činnost, která poškozuje veřejný zájem.“⁷

Všeobecně je možné korupci definovat jako zneužití svěřené pravomoci pro soukromý prospěch. Důležité je ale posoudit, zda se v daném případě očekává protislužba a kdo jsou subjekty, jež přijímají pozornost.⁸

1.1.1 Znaky korupce

„Základním definičním znakem korupce je to, že se někdo zachová nepoctivě při plnění svěřených úkolů vyplývajících z jeho postavení. Podstatou této nepoctivosti je obvykle to, že někdo z nečestných pohnutek tam, kde má jednat nestranně, takto nejedná. Dalším charakterizačním znakem korupce je to, že při ní obvykle není personifikovaná oběť. Obětí je ve většině případů společnost jako taková. Absence oběti pak samozřejmě hraje roli při obtížném odhalování tohoto jevu.“⁹

„Korupce má často podobu jakéhosi obchodu – na jedné straně je zde osoba disponující jakousi formou moci (např. státní úředník), na druhé straně osoba, která se snaží tuto osobu přimět k jednání nikoli nestrannému. Buď tak jedná za účelem dosažení zvýhodnění sebe sama nebo spřízněného subjektu, nebo za účelem

⁶ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001. s. 8, 9

⁷ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005. s. 5

⁸ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005. s. 5

⁹ Zpráva o korupci v ČR [online].

kompromitace korumpovaného.“¹⁰

1.1.2 Důsledky korupce

Korupce je nejen problémem etickým, ale také problémem ekonomickým, sociálním a politickým, který limituje ekonomický, sociální a politický rozvoj příslušného státu. Nejedná se jen o přímé hospodářské škody, ale také o škody společenské, politické a morální, které v konečném důsledku ohrožují stabilitu státu.

Jedná se především o tyto dopady:

- **„Ekonomický dopad** – korupce způsobuje značné ekonomické škody, protože zvýhodňuje strany, které porušují pravidla společnosti.
- **Sociální dopad** – korupce prohlubuje sociální nerovnost, porušuje základní principy sociální spravedlnosti a vede k destabilizaci veřejných institucí. Přispívá k dalšímu „otevírání nůžek“ mezi bohatými a chudými.
- **Morální vliv** – korupce má nepříznivý dopad na mravní vědomí občanů a vede u nich k demobilizaci a demotivaci. Napomáhá rozvoji falešné morálky a cynizmu.
- **Politický dopad** – korupce diskredituje demokracii a oslabuje důvěru v právní stát, čímž může vytvářet příznivé podmínky pro nástup diktatury.“¹¹

Dále vede korupce například ke špatným rozhodnutím ve veřejném sektoru, protože jsou přijímána ze špatných důvodů. Pracovníci, kteří mají chránit veřejný zájem, v důsledku korupce obhajují svůj osobní zájem nebo zájem velmi úzké skupiny občanů.

Korupce vede také k tomu, že ekonomika nevyužívá veškerý svůj potenciál a občan získává méně, než by při dané úrovni zdrojů mohl. Korupce deformuje podnikatelské prostředí a motivaci podnikatelů, zvyšuje podnikatelské a investiční riziko.¹²

„Korupce má negativní dopad na mnoho oblastí fungování společnosti. Jedná se v první řadě o ne hospodárné nakládání s veřejnými penězi, a to jak obecními, tak státními.“¹³

¹⁰ *Zpráva o korupci v ČR* [online].

¹¹ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005. str.13, 14

¹² DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005. s. 14

¹³ *Proč je korupce problém : negativní dopady korupce* [online], 2006.

Korupce je škodlivá proto, že jsou kvůli ní důležitá rozhodnutí určována nízkými motivy, bez ohledu na následky pro celou společnost.

„Náklady vznikající z korupce:

- akt korupce působí, že vláda je neschopná dosáhnout svých cílů,
- korupce zhoršuje transparentnost prostředí pro soukromý sektor, a nepředvídatelnost tohoto prostředí vede buď k nadměrnému usilování o zisk, nebo ke znevýhodňování domácích investic,
- korupce s sebou nese růst administrativních nákladů (korupce se dotýká i daňového poplatníka, který je nucen platit za stejnou službu mnohonásobně více, než by platit měl),
- pokud dochází ke korupci ve formě provize, zmenšuje se tím celková suma peněz, které jsou k dispozici pro veřejné účely,
- korupce má korumpující vliv na celý aparát veřejné správy, což nahlodává odvahu nutnou k udržení vysoké úrovně bezúhonnosti,
- pokud vládne korupce mezi politickou elitou a vyšším státním úřednictvem, veřejnost vidí jen málo důvodů k tomu, aby si sama také nepomohla,
- v některých zemích jsou nejrozšířenějšími formami korupce uplácení za urychlené vyřízení žádosti a tzv. podmazávání.“¹⁴

1.1.3 Účastníci korupce

Hovoříme-li o účastnících korupce, jedná se minimálně o vztah mezi korumpujícím a korumpovaným, tj. mezi tím, který návrh ke korupci podává a tím, který ho akceptuje. Nikdy se nejedná o vztah veřejný a otevřený. Korupční transakce probíhají vždy skrytě – „zákulisně“.¹⁵

„Korupce se řídí podle vlastních norem a podle tzv. „korupční morálky“. Kdo odmítá úplatky, je pokládán za hlupáka nebo zrádce, pokud podá svědectví o korupci orgánům činným v trestním řízení. Dát úplatek se pokládá za slušnost a znak dobrého vychování.“¹⁶

¹⁴ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 17

¹⁵ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005, s. 8

¹⁶ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005, s. 8

„Korupce má v zásadě tři účastníky nebo skupiny účastníků:

- *korumpující* – osoba, která poskytuje úplatek nebo výhodu s cílem získat neoprávněný užitek nebo prospěch,
- *korumpovaný* – osoba v určitém postavení (politik, úředník veřejné správy, zaměstnanec veřejného sektoru, osoba na určité pozici v soukromém sektoru apod.) přijímající úplatek, nebo výhodu za poskytnutí neoprávněných výhod a zneužívající svého postavení k osobnímu obohacení, nebo obohacení třetích osob,
- *poškozený* – osoba poškozená korupčním jednáním.“¹⁷

„Specifika poškozeného jako účastníka korupce:

- *z hlediska počtu* – poškozený může být jeden, několik (např. účastníci výběrového řízení, kteří nepodplácí, soused, vedle jehož domu vznikla hlučná dílna na základě „uplaceného“ stavebního povolení), nebo celá komunita (poškozená plýtváním veřejnými prostředky),
- *z hlediska jednoznačnosti* – na rozdíl od většiny trestných činů, kdy lze poškozeného jednoznačně identifikovat (oloupený, zavražděný), poškozený korupcí o svém poškození často ani neví,
- *z hlediska časového* – poškozené korupcí často nelze jednoznačně určit, zejména u politické korupce, nepotismu nebo klientelismu, kdy vzniká „pouze“ síť vzájemných vztahů, jejichž účastníci profitují zpravidla s časovým odstupem a mnohdy jen tím, že jsou součástí tohoto systému.“¹⁸

1.1.3.1 Veřejný činitel a jeho role v korupčním procesu

Přestože účastníkem korupce není vždy nutně veřejný činitel, jeho angažovanost zvyšuje společenskou nebezpečnost korupce, což se odráží v trestních sazbách v případě, že v souvislosti s korupcí dojde k trestnému činu dle platné legislativy.

Veřejným činitelem je především volený funkcionář, pracovník justice a veřejné správy, a to jak státní správy, tak samosprávy. Veřejného činitele definují některé zákony (např. trestní zákon č. 140/1961 Sb., zákon o střetu zájmů č. 159/2006 Sb.),

¹⁷ Akreditované kurzy [online], 2008.

¹⁸ Akreditované kurzy [online], 2008.

přesto není vždy zřejmé, koho je možno za veřejného činitele pokládat. Podle trestního zákona § 89, odst. 9 jsou veřejnými činiteli volení představitelé a zaměstnanci veřejné správy, tj. státní správy a samosprávy, zaměstnanci soudu a další pracovníci (příslušníci bezpečnostních složek, exekutoři) v rámci svěřených pravomocí, a dále lesní, vodní, myslivecká stráž, případně veřejný činitel jiného státu působící na základě mezinárodních smluv v ČR.¹⁹

Mezi veřejné činitele nelze zahrnout pracovníky orgánů státní správy, jež vykonávají pouze pomocné, méně významné či organizační a zabezpečovací práce. Veřejný činitel se musí vždy podílet na plnění úkolů společnosti a státu a musí být vybaven určitou rozhodovací pravomocí. Veřejným činitelem jsou nepochybně soudci, příslušníci Policie ČR a Celní správy ČR, poslanci, senátoři.²⁰

Podle ustáleného výkladu nejsou veřejnými činiteli orgány zájmové samosprávy (např. profesní komory – Česká advokátní komora, Komora daňových poradců apod.).

1.2 Dělení korupce

„Korupce a úplatkářství jsou vnímány jako jedna a tatáž kategorie, oba pojmy jsou zpravidla významově chápány jako synonyma. Při bližším zkoumání je však třeba vidět kvalitativní i kvantitativní zvláštnosti obou pojmů, zejména pak z pohledu rozsahu a forem poskytnutých úplatků. Forma úplatku může být různá od nejčastější finanční výhody, přes různé formy protislužeb, poskytování významných informací, výhodné koupě předmětů, poskytnutí bytu až po nejzávažnější formy spočívající v různých protislužbách typu poskytnutí výhodných zakázek např. v oblasti zbrojní výroby, instalování do různých veřejných nebo vedoucích funkcí a další. Z tohoto zorného úhlu lze konstatovat, že úplatkářství je nižší formou korupčního jednání, odlišující se nižší mírou intenzity jednání a menším rozsahem poskytovaných nebo nabízených výhod.“²¹

Značný rozdíl je rovněž v toleranci, prahu vnímání úplatkářství a korupce, kdy úplatkářství je podstatnou částí společností tolerováno, oproti tomu korupční jednání mají velmi nízkou míru tolerance ve společnosti.

„Poskytování ojedinělých darů a pozorností nevýznamného charakteru a rozsahu,

¹⁹ *Akreditované kurzy* [online], 2008.

²⁰ FRIČ P., et al., 1999, s. 63

²¹ CHMELÍK, J., et al., 2003. s. 35, 36

aniž by byla ze strany poskytovatele očekávána, nebo vyžadována protihodnota, či služba přesahující běžný rámec povinností adresáta daru, nebo pozornosti, nedosahuje intenzity úplatku, je však kriminogenním faktorem pro úplatkářství nebo korupci.“²²

Termín úplatkářství není ve světě používán, je užíván termín korupce, jejíž formy jsou klasifikovány v návaznosti na intenzitě, rozsahu a závažnosti jednání.

Jak uvádí Chmelík, korupci rozlišujeme podle oblastí, ve které korupce působí, a to na korupci individuální, korupci zasahující do politiky, veřejného sektoru, soukromého sektoru, státní správy a další.²³

1.2.1 Malá administrativní korupce a velká korupce

Korupce je podle intenzity páčání, rozsahu a závažnosti obecně dělena na dvě základní formy, a to na *korupci malou* (bagatelní) a *korupci velkou* (závažnou, organizovanou apod.). Obsahově a významově lze malou korupci pojmenovat v našich podmínkách jako úplatkářství, tj. drobné, náhodné úplatky ve službách poskytované v souvislosti s méně významným rozhodováním orgánů státní správy a samosprávy.

„Malá korupce spočívá v drobných pozornostech, které někdy mohou být vcelku neškodnou zvyklostí hodnotící vstřícnost, ale v určitém kvantu mohou přerůst v závažný problém.“²⁴

Dle Dufkové, Zlámala má korupce mnoho podob: obálky, protislužby, úlevy, „pozornosti“. O korupci se jedná vždy, když pokuta od policisty je nižší než obvykle a bez bloku, když lékař přijme obálku (aby operace dobře skončila), když právník kromě honoráře žádá peníze pro „soudce“. Jestliže něco „navíc“ dostane úředník za rychlé a bezproblémové vyřízení stavebního povolení, ale také v případě, když zprostředkovatel „přijímá“ studenta na vysokou školu. O korupci se jedná i v tom případě, když věc na soudu (náhodou) dostane jiný soudce než ten, který je na řadě podle rozvrhu práce.²⁵

Jedná se většinou o korupci obyčejných úředníků, dopravních policistů apod., tedy o korupci, kterou velká část občanů pokládá za součást běžného života, úplatky nejsou příliš vysoké a je do nich zapojeno větší množství účastníků.

²² CHMELÍK, J., et al., 2003. s. 37

²³ CHMELÍK, J., et al., 2003. s. 37

²⁴ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 11

²⁵ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005, s. 7, 8

„Velká korupce je méně častá, jednotlivé případy jsou ovšem daleko významnější, protože s ní bývají spojeni vrcholní představitelé politického a společenského života. Úplatky bývají velmi vysoké a bývají velmi dobře utajovány, prospěch z korupce jak pro uplácějícího, tak pro upláceného je značně velký.“²⁶

„Mezi projevy lze zahrnout:

- neefektivní hospodaření s veřejnými zdroji,
- soukromý prospěch z privatizace,
- zneužívání úřední moci při udělování veřejných zakázek,
- přidělování monopolních licencí,
- nepotismus, klientelismus, prodej pozic,
- zisk důležitých, běžně nedostupných informací.“²⁷

Poslední dobou je uváděn ještě další druh korupce tzv. „state capture.“ O tomto druhu korupce se hovoří zejména v souvislosti s transformujícími se ekonomikami. State capture představuje ovládnutí legislativního procesu soukromými firmami, který tím již dopředu vytváří prostředí pro korupci. V případě „state capture“ velmi často dochází k vytváření korupčních sítí a nachází se mezi oběma výše popsánymi typy.²⁸

„Mezi projevy patří:

- kontrolování veřejných institucí, jehož důsledkem je buď soukromý prospěch nebo trestná činnost,
- vytváření struktur a sítí, které brání volné soutěži politických stran,
- omezování svobodných voleb financováním volebních kampaní z netransparentních zdrojů a skrytou reklamou,
- zneužití zákonodárné moci, korupce v soudnictví,
- zneužívání kontrolních nástrojů,
- politické vydírání prostřednictvím kompromitujících nástrojů,
- korumpování médií.“²⁹

²⁶ Akreditované kurzy [online], 2008.

²⁷ Akreditované kurzy [online], 2008.

²⁸ Akreditované kurzy [online], 2008.

²⁹ Akreditované kurzy [online], 2008.

1.2.2 Centralizovaná a decentralizovaná korupce

Korupce centralizovaná vzniká především tam, kde se úplatné osoby nacházejí ve vrcholovém managementu a korupce se šíří se shora dolů, nižší stupně řízení se buď zapojí do korupčního jednání nebo organizaci opustí (většinou nedobrovolně). Opačný směr šíření korupce (zdola nahoru) je mnohem obtížnější a přežívá jenom díky utajování.³⁰

V organizacích s decentralizovanou strukturou je korupce podstatně méně rozšířena, protože každý může kontrolovat aktivity na stejném stupni řízení.

1.2.3 Další dělení korupce

Další možností je členění korupce na *korupci aktivní a pasivní* podle toho, zda příjemce úplatek pasivně přijme, nebo jej aktivně vymáhá.

„Z pohledu transformujících se ekonomik (a nejen z nich) je možno dělit korupci na *legální a ilegální*. K legální korupci dochází tehdy, když není přímo porušován zákon (v důsledku nedokonalosti právního rámce). Ilegální korupce je jednání přímo v rozporu se zákonem (korupce, vydírání, defraudace apod.).

Dále můžeme členit korupci podle následujících kritérií:

- korupce přímá, nebo zprostředkovaná,
- uvnitř, nebo vně institucí,
- korupce předcházející (ex ante), nebo následná (ex post),
- korupce náhodná, systematická, systémová,
- korupce vymýtitelná, nebo nevymýtitelná,
- korupce peněžní, nebo nepeněžní.“³¹

1.2.4 Nepeněžní korupce

„**Nepotismus** (z lat. nepos – synovec) označuje systém obsazování funkcí, v němž jsou preferováni příbuzní (event. obecněji přátelé či další např. obchodně spřízněné osoby) proti ostatním, nežádka lépe kvalifikovaným kandidátům.“³²

Tato praxe se rozšířila v církevních kruzích za středověku, kdy významní činitelé

³⁰ Akreditované kurzy [online], 2008.

³¹ Akreditované kurzy [online], 2008.

³² WIKIPEDIE [online encyklopedie], 2009.

(biskupové, papežové) jmenovali své blízké příbuzné, ať již synovce, či vlastní nemanželské děti vychovávané jako „synovci“, do významných hodností, často v útlém věku a bez dostatečných kvalifikací.

„V současnosti se termínu používá především v souvislosti s politikou při neočekávaném jmenování určité osoby do vyšší funkce, jehož příčinou je pouze politické postavení některého z jejích příbuzných.“³³

„**Klientelismus** je neoficiální systém organizace v politice založený na protekci, „konexích“ a rozhodnutích v „zákulisí“, uvnitř struktur politické moci – od totalitních režimů, přes diktatury až po nevyspělé nebo počínající demokracie.“³⁴

„Jedná se o nejvíce rozšířenou formu korupce vůbec. Podstatou klientelismu je reciproční charakter poskytování statků, služeb, záruk či závazků. O tom, kdo se dostane k požadovaným statkům nebo službám nerozhoduje šikovnost a kvalita, ale příslušnost k určité skupině. Z tohoto pohledu je klientelismem, pokud politik nebo politická strana zvýhodňuje určité ekonomické subjekty, které jej podporovaly, nebo podporují (např. financovaly předvolební kampaň, nebo poskytly dary do stranických pokladen). Tím jsou založeny podmínky pro vznik korupčního prostředí.“³⁵

Slovo klient má původ v antickém Římě, kde znamenalo osobu chráněnou příslušným patricijem, ve středověku pak politického chráněnce toho kterého feudála.

Dnešní klientelismus lze chápat jako vztah, kde veřejné činitele a zástupce soukromé sféry, např. zájemce o státní zakázky, spojuje společný osobní prospěch, takže se navzájem chrání, nebo z nabízené a přijímané ochrany mají (finanční) prospěch.

„Klientelismus se negativně projevuje i v současné české politice a hospodářském životě. Opakovaně se objevují různé aféry českých politiků, kdy se objevuje jejich úzké spojení s různými obchodními a poradenskými společnostmi. Rovněž vstup do Evropské Unie (dále jen EU) znamená nové možnosti pro klientelismus, zejména v oblasti velmi složitého a nepřehledného poskytování dotací z fondů EU. Z globálního

³³ Akreditované kurzy [online], 2008.

³⁴ WIKIPEDIE [online encyklopedie], 2008.

³⁵ DUFGOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005. s. 7

výzkumu Transparency International prováděného v 69 zemích, vyplývá, že 75% občanů pokládá politické strany za nejvíce zkorumpované skupiny ve společnosti.³⁶

„Termín **lobbying** je odvozen z anglického slova „lobby“, které označuje vstupní halu britského parlamentu, kde se občané setkávají se svými zvolenými zástupci.“³⁷

„V demokratických zemích je lobbying považován za legitimní činnost, neboť snaha přizpůsobit normy a rozhodnutí svým zájmům a získat politický vliv na tvorbu legislativy je přirozeným zájmem firem a nátlakových skupin. Této činnosti se věnují profesionální lobbyisté (jak fyzické, tak i podnikatelské právnícké osoby).“³⁸

Jak uvádějí Dufková, Zlámal, lobbying je legitimní pouze za splnění následujících předpokladů:

- ovlivňování se děje na základě a v mezích zákona,
- řídí se podle průhledných pravidel,
- přesvědčujícími argumenty nejsou peníze, nebo jiné majetkové výhody, ale argumenty,
- není v rozporu se základními etickými principy a normami,
- děje se před zraky veřejnosti a za její kontroly,
- subjektem lobbyingu nejsou soukromé osoby, ale certifikované firmy a organizace,
- jsou stanovena stejná pravidla pro všechny pro přístup k lobbyingu.³⁹

„Lobbying je způsob jednání, které je často (zejména v našich podmínkách) spojováno s korupčním jednáním. Přestože v některých případech mohou mít oba jevy k sobě blízko a hranice mezi nimi může být velmi úzká, jedná se v případě, že tato hranice není překročena, o respektovanou a prospěšnou činnost.“⁴⁰

Výraz lobbying je nejednoznačný, protože dle svého předmětu a dle toho, kdo jej vykonává, může být buď pozitivní, kdy urychluje a zkvalitňuje řešení problému, nebo může být naopak negativní, poškozující nebo nekalý, významně se překrývající s oblastí korupce, což je ovšem chybná interpretace. Lobbyista nabízí informace, podněty a

³⁶ Akreditované kurzy [online], 2008.

³⁷ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005. s. 6

³⁸ TRANSPARENCY INTERNATIONAL – ČESKÁ REPUBLIKA, 2008, s. 27

³⁹ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005. s. 6

⁴⁰ Akreditované kurzy [online], 2008.

analýzy. Jakmile by nabídl protislužbu, peníze nebo jiné plnění, z něhož by měla prospěch osoba, jež je předmětem lobbingu, jednalo by se o korupční jednání.⁴¹

1.3 Korupce ve vztahu k etice

1.3.1 Význam etiky jako společenský fenomén

Dle Roudného, Zilvara je souvislost korupce a etiky evidentní. Etické chování chápané v širším či užším smyslu je vždy protikorupční. Přístupy k etice mohou být různé počínaje filozofickými úvahami a historickými souvislostmi.⁴²

„Etika se týká i každého přímého tržního vztahu. Přístup k etice, právě tak jako k životu obecně, by měl být aktivní. Můžeme hovořit o určitém managementu etiky. Zjednodušeně etika spočívá v dodržování určitých norem a to:

- v užším smyslu norem dobrovolných,
- v širším smyslu i jako stupeň dodržování norem povinných.“⁴³

1.3.2 Etické funkční principy veřejné správy

„Protikorupční opatření musí být zaměřena mimo roviny prevence a represe, také na rovinu etickou. Mimo právních norem je společnost usměrňována také prostřednictvím jemnějších pravidel, která nemusí nést prvek právních sankcí při jejich nedodržení, ale mají v sobě prvek určení modelového chování a odsouzení formou veřejného mínění. Je proto důležité zvyšovat vnímání i tohoto prvku chování.“⁴⁴

Roudný, Zilvar uvádějí zásady řízení etiky ve veřejné správě podle doporučení OECD (Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci) z 23.4.1998. Jedná např. o tato doporučení:

- požadavky na etiku pro veřejnou správu by měly být jasné,
- požadavky na etiku by se měly odrážet v legislativě,
- zaměstnancům veřejné správy je třeba nabídnout vedení v otázkách etiky,
- zaměstnanci veřejné správy by měli znát svá práva a povinnosti při odhalování protiprávního chování,

⁴¹ Akreditované kurzy [online], 2008.

⁴² ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 28

⁴³ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 29

⁴⁴ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005, s. 9

- měla by existovat jasná pravidla pro styk mezi veřejným a soukromým sektorem,
- řídící pracovníci by měli demonstrovat a podporovat etiku jednání,
- měly by existovat adekvátní postupy a postihy pro případ zneužití pravomoci.⁴⁵

1.3.3 Etické kodexy

Etické kodexy vznikly původně v soukromé sféře, uplatňují se ale i ve veřejné správě. Etické kodexy nejsou legislativní normou, ale interním dokumentem instituce. Slouží jako „nadstavba“ legislativy, jejich cílem je kultivovat prostředí veřejné správy a zvyšovat kvalitu služeb poskytovaných veřejnosti. Jeho přijetím instituce deklaruje vůli k etickému chování a k dodržování právních i společenských norem.

Etický kodex má formu interní směrnice, stanoví cíle, kterých chce instituce dosáhnout, postupy, které vedou k jejich naplnění, a hodnoty, na nichž jsou cíle založeny. Kromě toho etické kodexy obsahují i závazek etického chování za všech podmínek a přísný zákaz jakéhokoli korupčního jednání (př. etický kodex pro pracovníky ve veřejné správě, etický kodex pro policii).⁴⁶

1.4 Korupce v praxi

1.4.1 Korupce a organizovaný zločin

„Spolu s demokratickými poměry vstoupil do České republiky i organizovaný zločin. A tak negativní jevy, kterými jsou korupce, obchod s drogami, nezákonné provozování hazardních her, kořistění z prostituce apod. se staly nedílnou součástí našeho života.“⁴⁷

„Organizovaný zločin znamená vyšší formu trestné činnosti. Je zpravidla charakterizován vysokou odborností pachatelů a je založen na hierarchickém uspořádání funkcí ve zločinném spolčení a propojením v mezinárodním měřítku. Celá činnost zločinného spolčení je zaměřena na dosažení vysokého finančního zisku, který je vedle další trestné činnosti používán i k jinak legálnímu podnikání.“⁴⁸

⁴⁵ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et. al., 2001, s. 36, 37, 38, 39

⁴⁶ *Akreditované kurzy* [online], 2008.

⁴⁷ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 58

⁴⁸ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 58

Jak uvádějí Roudný, Zilvar, používá organizovaný zločin korupci k pronikání do politických kruhů a státní správy. Korupce je zde nástrojem nejen proto, aby byl získán neoprávněný prospěch v různých formách, ale hlavně proto, aby příslušní státní úředníci nebo funkcionáři byli do něčeho zapleteni, aby bylo možno využít kompromitujících materiálů proti nim. Korupce zde velmi často souvisí s vydíráním, je prostředkem k tomu, aby zločinecké struktury mohly proniknout do základních politických, ekonomických i společenských struktur státu.⁴⁹

S pronikáním organizovaného zločinu do našeho života přímo souvisí praní špinavých peněz, jež jsou také nástrojem korupce. Přirozený zájem zločineckých společenství je dosáhnout stavu, kdy mohou s finančními prostředky pocházejícími z trestné činnosti, tj. se „špinavými penězi,“ nakládat jako s legálně získanými. Jejich cílem je získané peníze jako výnos trestné činnosti (špinavé peníze) uvést do legálního oběhu (vyprat, vyčistit) tak, aby mohly být vydávány za zcela legální příjmy.⁵⁰

1.4.2 Příčiny korupce ve veřejné správě

Roudný, Zilvar uvádějí, že z některých výsledků průzkumu vyplývá, že korupce se ve veřejném sektoru projevuje v přibližně stejné podobě a vyskytuje se ve stejných oblastech bez ohledu na to, zda se jedná o rozvinutou, nebo rozvojovou zemi. Oblasti vládní činnosti, které jsou nejnáchylnější k výskytu korupce, jsou např. poskytování veřejných zakázek, přerozdělování pozemků, výběr daní, jmenování do vládních funkcí, místní samospráva.⁵¹

„Příčiny korupce souvisí s velkým prospěchem z korupce a nízkým rizikem spojeným s korupční činností. Čím vyšší je možnost prospěchu, tím větší motivací korupce je. Současně čím menší je možnost, že korupce bude odhalena a potrestaná, tím více odvahy existuje pro korupční jednání.“⁵²

1.4.3 Korupce při přidělování dotací

„Oblast rozdělování dotací je jednou z nejnáchylnějších na výskyt korupce. Při přidělování dotací se rozhoduje zpravidla dvěma způsoby:

⁴⁹ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 58

⁵⁰ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 58

⁵¹ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 88

⁵² DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005, s. 9

- rozhodnutí jednotlivce,
- rozhodnutí skupiny (komise pro přidělení dotací, podmínky pro přidělení dotací).⁵³

V procesu přidělování dotací se oba tyto způsoby prolínají, proto je obtížné stanovit, kde vznikají korupční příležitosti. Je tedy nutné posoudit jednotlivé články celého procesu přidělování dotací.

„Možné příčiny korupčního jednání:

1) Fáze žádosti o dotaci

- nedostatečné a nejednoznačné podmínky pro přidělení dotací,
- nejasné cíle a efekty vynaložených prostředků, dosažené cíle nelze zhodnotit objektivními metodami,
- osobní vazby mezi zájemcem o dotaci a poskytovatelem dotace, zájemce tak obdrží lepší informace o podmínkách dotace,
- není stanovena povinnost příjemce prokazovat připravenost akce k realizaci (u investičních akcí např. stavební povolení, vlastnictví pozemku apod.).

2) Proces rozhodování o přidělení dotací

- nejasná odpovědnost za administrativní úkony před vlastním rozhodováním, některé žádosti jsou vyřazeny před tím, než je má možnost posoudit komise, případně jsou vyřazeny z důvodu drobných formálních chyb,
- nedostatečná kvalifikace žadatele o dotaci, např. nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců,
- nedostatečné prověření údajů uvedených v dotaci,
- špatné nebo nedostatečné smluvní zajištění dotace,
- nedostatečné ošetření právních rizik (např. souběh dotací na jednu a tutéž akci).⁵⁴

⁵³ Akreditované kurzy [online], 2008.

⁵⁴ Akreditované kurzy [online], 2008.

1.4.4 Korupce v politice

Politická korupce je typická zejména pro ovládnutí hospodářských vztahů. Představitelé podniků se snaží získat od politické nomenklatury různé výhody. Velmi citlivá je např. oblast tzv. veřejných a státních zakázek. V některých zemích existuje zcela evidentně mafiánské propojení mezi politiky, podniky a organizovaným zločinem. Tyto korupční aktivity se mohou propracovat až do formy tzv. „kupování voličských hlasů“. Tento druh korupce je zpravidla spojen s financováním politických stran apod.

Metody korupce v politice:

- *klientelismus*,
- *členství ve správních a dozorčích radách* – politici jsou členy správních a dozorčích rad podniků vlastněných zcela nebo částečně státem nebo územním samosprávným celkem. Nejsou nominováni na základě svých odborných znalostí a zkušeností, ale místa jsou rozdělována výhradně podle politického klíče, takže jejich korupční potenciál je dvojnásobný,
- *poměry v politických stranách v České republice* – řada politiků se chová jako manažeri firem a na postu starostů nebo jejich zástupců prosazují své vlastní osobní a skupinové zájmy. Při své politické činnosti předstírají, že zastupují zájmy svých voličů, ve skutečnosti hájí ovšem zájmy lobbyistických skupin a významných ekonomických hráčů,
- *korupce v politice a veřejné mínění* – politickou korupci považuje za největší problém 78% obyvatel České republiky, což je nejvíce v Evropě.⁵⁵

1.4.5 Policejní korupce

„P. Frič vyděluje následující druhy policejní korupce:

- *banální (triviální)* – jde o korupční chování, které v jednotlivých případech není příliš společensky nebezpečné, jeho provádění nebo zastírání je velmi jednoduché a nevyžaduje od pachatele téměř žádnou kvalifikaci. Zisky z banální korupce jsou obvykle spíše malé, ale zato výskyt této korupce je poměrně častý. Jde např. o nevydávání pokutových bloků, prominutí přestupku za menší

⁵⁵ Akreditované kurzy [online], 2008.

úplatu, krádež věcí ze skladu zabaveného zboží, využívání služebního auta k soukromým účelům.

- *spíše sofistikovaná* – jde o korupční chování, které je na hranici vysoké společenské nebezpečnosti, např. vydírání pachatelů, vydávání povolení k pobytu či zbrojních průkazů neoprávněným osobám, změna záznamu v protokolu o dopravní nehodě, spolupráce na organizovaném obchodu s kradenými automobily, fingování dopravní nehody.
- *sofistikovaná* – jde o korupční chování policistů vyznačující se vysokou společenskou nebezpečností. Provádění nebo zastírání je poměrně složité a vyžaduje od pachatele specializované znalosti. Zisky ze sofistikované korupce jsou obvykle velké. Ve srovnání s banální korupcí je její výskyt výrazně méně častý. Existuje přímé napojení policistů na mocenské skupiny a organizovaný zločin, kterým poskytují své služby, jako např. poskytování informací z policejní databáze, které slouží vymahačům dluhů, nebo konkurenci v podnikání, vybírání výpalného, zastavení trestního řízení, vedení vyšetřování „do ztracena“, varování před tím, že policie prošetřuje jejich činnost, poskytování informací o tom, jak spáchat trestný čin tak, aby byl nepostižitelný.⁵⁶

1.4.6 Další příklady korupce

„Zadávání veřejných zakázek a rizika korupce – veřejné zakázky jsou nákupem služeb, zboží a práce z veřejných prostředků realizované veřejnoprávními subjekty. Zakázky jsou naprosto běžným nástrojem, kterým veřejná správa operuje a používá jej na všech svých úrovních. Na státní úrovni se přirozeně rozdělují větší objemy peněz, na úrovni krajské a komunální je zase počet zakázek vyšší a často je jejich bezprostřední dopad na občany silnější. V české veřejnosti převládá názor, že veřejné zakázky jsou manipulovány a výrazně ovlivněny korupcí.“⁵⁷

V praxi celý proces zadávání veřejných zakázek trpí množstvím nedostatků a chyb a k manipulacím při jejich rozdělování a realizacích dochází velmi často. Důsledkem jsou předražené zakázky nevýhodné pro veřejné rozpočty, méně kvalitní služby, nepotřebné nákupy a snížení důvěry veřejnosti. Mnozí odborníci poukazují na to, že v České

⁵⁶ HERZOGOVÁ, Z. [online], 2008.

⁵⁷ ONDRÁČKA, D., 2005.

republiky panuje u veřejných zakázek velmi silný klientelismus, který se projevuje úzkým a neprůhledným propojením politiky a byznysu. Ročně se na vládní i regionální úrovni zakázky rozdají za víc než čtyři sta miliard korun. Objem peněz navíc roste v souvislosti se vstupem do Evropské unie a s rozdělováním peněz z evropských fondů.⁵⁸

Další příklady korupce je možné najít na specializovaných serverech neziskových organizací zabývajících se korupcí (např. Transparency International, Růžový panter).

1.5 Korupce a veřejnost

1.5.1 Veřejné mínění o korupci

Názor veřejnosti na korupci je ovlivňován celou řadou faktorů, např.:

- osobní zkušenosti s úplatky – ať na straně uplácějícího, nebo upláceného,
- zkušenosti s korupčními aférami v politice tak, jak jsou reflektovány v médiích (kdy se více pozornosti věnuje zpravidla senzační stránce odhalení korupčního jednání, než mediálně méně zajímavému vyšetřování),
- celkově vyšší mediální pokrytí případů korupce, současně s rostoucí tendencí (to, že se o korupci více píše, nemusí ovšem nutně znamenat její nárůst),
- skepse z toho, že v případě korupčních deliktů patří procento jejich odhalitelnosti spíše k nižším v porovnání s jinými trestnými činy,
- celkově vysoká úroveň skepse jako typický rys „české národní povahy“ – tzv. „blbá nálada.“⁵⁹

1.5.2 Index vnímání korupce

Index vnímání korupce (Corruption Perception Index; CPI) hodnotí země podle úrovně korupce mezi úředníky státní správy. Jde o složený index, který vychází z výsledků různých průzkumů mínění a výzkumů provedených nezávislými institucemi mezi zástupci podnikatelské sféry, analytiky a zástupci odborné veřejnosti (zahraniční i domácí respondenti).⁶⁰

⁵⁸ ONDRÁČKA, D., 2005.

⁵⁹ Akreditované kurzy [online], 2008.

⁶⁰ TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR [online], 2007.

„Index vnímání korupce patří k nejznámějším indexům spojeným s korupcí. Hodnotí, jak je v té které zemi hodnocena úroveň korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky. Pravidelně se zveřejňuje od roku 1995 a počet zemí, které jsou hodnoceny, se každým rokem zvyšuje. Stupnice CPI přiděluje hodnotu 0 zemím zcela zkorumpovaným a 10 zemím zcela bez korupce. Pro stanovení CPI musí být v zemi provedeny alespoň 3 průzkumy.“⁶¹

Transparency International v tiskové zprávě uvádí, že mezi 180 hodnocenými zeměmi je Česká republika na 45. místě s hodnocením 5,2 (Graf č. 1). V rámci Evropské Unie je Česká republika až na 18. místě.⁶²

1.5.3 Globální barometr korupce

Globální barometr korupce je průzkumem veřejného mínění, který se zabývá názory veřejnosti na otázky korupce a zkoumá osobní zkušenosti respondentů s korupčními praktikami. V roce 2007 zahrnoval Barometr téměř 63 000 respondentů z 60 zemí.

„Otázky v průzkumu zkoumají, které instituce veřejnost považuje za nejvíce zkorumpované, které oblasti života jsou nejvíce postižené korupčními praktikami. Průzkum odráží názor veřejnosti na možný vývoj korupce v budoucnu a na účinnost opatření příslušných vlád v boji proti korupci. Barometr rovněž poskytuje poznatky o zkušenostech občanů s úplatkářstvím.“⁶³

Průzkum se provádí od roku 2003, pro Transparency International ho zajišťuje mezinárodní agentura Gallup International prostřednictvím sítě svých poboček a spolupracovníků, a to v rámci celosvětového průzkumu názorů veřejnosti „Voice of the People Survey“.

Výsledky z jednotlivých let se dají srovnávat, Globální Barometr korupce tak umožňuje sledovat určité trendy.

Barometr sleduje názory veřejnosti a její zkušenosti s korupcí, zatímco Index vnímání korupce se zaměřuje na názory expertů. Barometr zahrnuje rovněž zkušenosti jednotlivců s tzv. „drobnou“ korupcí, zatímco CPI odráží názory informovaných

⁶¹ Akreditované kurzy [online], 2008.

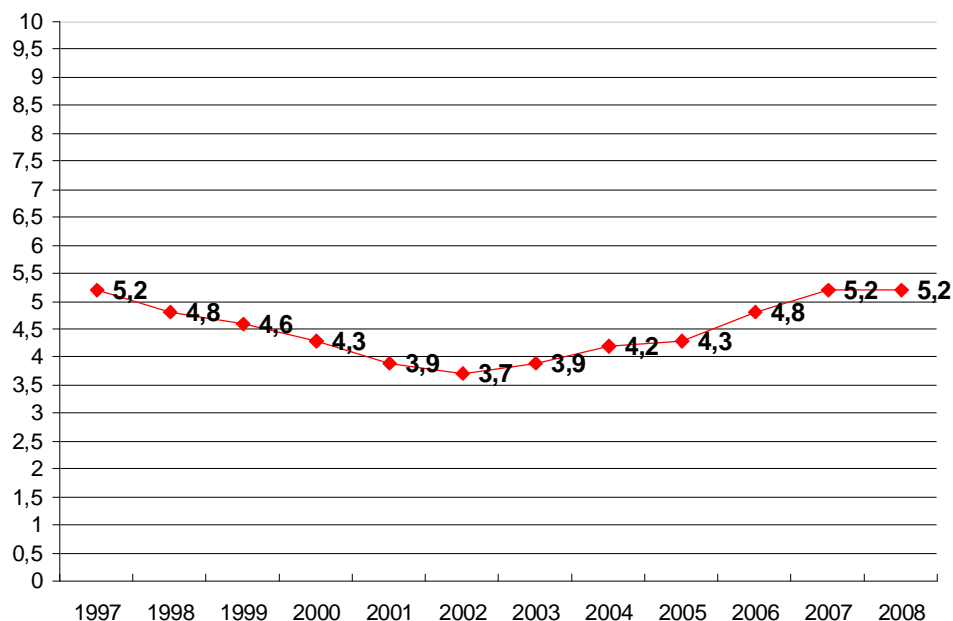
⁶² ONDRÁČKA, D. [online]

⁶³ TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR, [online], 2007.

pozorovatelů a jejich vnímání existence korupce mezi vysokými vládními představiteli a politiky. Navzdory těmto rozdílům existuje mezi oběma ukazateli určitá korelace.⁶⁴

Graf č.1

Vývoj indexu CPI v České republice od roku 1997 do roku 2008

Zdroj: Transparency International – Česká republika, Vývoj indexu CPI v České republice od roku 1997 do roku 2008 [online]. Dostupný z WWW: <http://www.transparency.cz/doc/cpi2008_vyvoj_cr.doc>

1.5.4 Korupce a média

Jak uvádějí Dufková, Zlámal, média hrají významnou úlohu v oblasti korupce, klientelismu a boje proti nim. Média jsou velmi silným prvkem v boji proti korupci, protože ovlivňováním veřejného mínění mohou činit nátlak na lidi ve veřejném životě, aby docházelo ke změnám.⁶⁵

„Mají-li však média plnit funkci protikorupčního „hlídacího psa“, musí přinejmenším fungovat v právním rámci, který umožňuje svobodu projevu a svobodný přístup k informacím. Základním předpokladem pro věrohodné působení médií na poli protikorupčního boje, který je mimoprávního charakteru, je pak osobní integrita

⁶⁴ TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR, [online], 2007.

⁶⁵ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J., 2005, s. 15

jednotlivých představitelů médií a vysoké etické standardy fungování médií jako celku.⁶⁶

Korupce je pro novináře tématem, které se zpravidla setkává se zájmem veřejnosti (a tím se zvyšuje sledovanost médií). Moc médií je v tomto směru proto velmi významná. V této souvislosti je celá řada faktorů, které roli médií v potírání korupce ovlivňují.

„Možnost médií působit jako protikorupční nástroj je určen několika faktory: legislativně garantovaná svoboda médií, politická nezávislost médií, ekonomická nezávislost médií, transparentnost majetkových poměrů médií.“⁶⁷

Důležitým předpokladem pro to, aby existoval tlak na objektivní informace, je konkurence na mediálním trhu.

1.6 Odhalování a vyšetřování korupce

Odhalování a vyšetřování korupce je velmi složité a časově náročné. V převážné většině případů se jedná o latentní trestnou činnost, při které obvykle existuje pouze vztah mezi korumpujícím a korumpovaným. Ani jeden z účastníků korupce obvykle nemá zájem, aby tento mimoprávní vztah byl řešen právní mocí, protože oběma těmito stranám plyne z korupčního vztahu výhoda. Pouze ojediněle v případech, kdy je tento dvoustranný vztah zjevně nevýhodný pro stranu poskytující, nabízející, nebo slibující úplatek, případně požadovaný úplatek je ve zjevném nepoměru k výhodě, jsou činěna oznámení o podezření ze spáchání trestného činu úplatkářství, případně jiného trestného činu ze strany osoby uplácující (korumpující).⁶⁸

Tyto podněty zakládají důvodné podezření, že konkrétní osoba spáchala konkrétní trestný čin a zakládají povinnost orgánů činných v trestním řízení tyto podněty přijmout, prověřit a kvalifikovaně se jimi zabývat.

Prvním z podnětů u korupčních jednání jsou oznámení občanů. Většinou se jedná o osoby, které samy vstupují do korupčního vztahu. Tyto osoby se většinou nachází v tísní. V případech, kdy osoba požaduje vysoký úplatek za obstarání věci

⁶⁶ ŠTÍČKA [online]

⁶⁷ Akreditované kurzy [online], 2008.

⁶⁸ CHMELÍK, 2003, s. 108

obecného zájmu na druhé osobě jednající v tísní, dochází (sporadicky) k oznamování podezření ze spáchání trestného činu úplatkářství.⁶⁹

Druhou kategorií podnětů jsou opět oznámení občanů, jež se neúčastní korupčního vztahu, ale oznámení činí na základě informací získaných z korupčního prostředí. Tato

oznámení bývají často zkreslována a proto musí být jejich věrohodnost pečlivě prověřována.

Třetím typem podnětů jsou oficiální zjištění kontrolních orgánů. Jedná se především o korupční jednání v hospodářské sféře, mezi organizacemi, státním a veřejným sektorem.

Čtvrtým typem podnětů jsou informace nasvědčující podezření, že je spáchán trestný čin, získané vlastní činností policie. Povinností policie vyplývající ze zákona je mimo jiné odhalovat trestné činy a jejich pachatele. Tato povinnost je uložena všem policejním orgánům.

Odhalování trestné činnosti korupčního charakteru však neprobíhá jen na základě podnětů a oznámení, jež obdrží orgány činné v trestním řízení, nebo orgány státní správy. Probíhá i nezávisle na oficiálních podnětech, na základě tzv. indikátorů korupčního jednání.⁷⁰

K typickým postupům policejní práce při prověřování podnětů a oznámení a při odhalování trestné činnosti korupčního charakteru patří operativně pátrací činnost, finanční šetření tzv. rastrové pátrání.

„Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., účinnou od 1.1. 2002 byly do trestního řádu implementovány operativně pátrací prostředky, do té doby obsažené v zákonu o policii. Operativně pátracími prostředky se podle tohoto zákona rozumí předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta.“⁷¹

Jak uvádějí Dufková, Zlámal, dosud provedené kroky v boji proti korupci se začínají projevovat ve vzrůstající ochotě občanů na případy poukázat i v ochotě aktivně se zapojit do odhalení této trestné činnosti. Úspěšnost řešení těchto případů je pak velmi

⁶⁹ CHMELÍK, 2003, s. 114

⁷⁰ CHMELÍK, 2003, s. 118

⁷¹ CHMELÍK, 2003, s. 122

vysoká.⁷²

1.6.1 Dokazování korupce

U dokazování je nezbytně nutné objektivně posoudit skutek, následek jednání a míru zavinění obviněného. Tam, kde to zákon vyžaduje, i motiv pachatele. Nezbytnou okolností, která je vždy předmětem dokazování, je otázka příčin a podmínek, jež umožnily trestný čin, nebo přispěly k jeho spáchání.

„Základním důkazním prostředkem u trestných činů úplatkářství, nebo trestných činů, jejichž charakteristickým znakem jsou pletichy, je výslech obviněného a výslechy svědků. Dalším důkazním prostředkem, který je možné využít při dokazování korupčního jednání, je rekognice. Jde o důkazní prostředek spíše výjimečný, užívaný zejména v případech, kdy korupční jednání je zprostředkováno třetí osobou, která tuto svou činnost popírá. Dříve byla při dokazování úplatkářství využívána konfrontace. V současné době je konfrontace výjimečným důkazním prostředkem.“⁷³

Velmi důležitým věcným důkazem mohou být obrazové a zvukové záznamy. Tyto důkazy jsou zajišťovány zpravidla vydáním nebo odnětím věci, nebo při osobních a domovních prohlídkách. Zejména zvukové záznamy pořizované zpravidla skrytě jednou ze stran korupčního vztahu na různé diktafony vypovídají o průběhu jednání mezi upláceným a uplácejícím, případně zprostředkovatelem. Podpůrným důkazním prostředkem jsou výpisy z účtů účastníků korupčního vztahu, kterými je prokazován převod finančních prostředků z účtu uplácejícího na účet upláceného. Dalším důkazním prostředkem je předstíraný převod, což je jeden z nejúčinnějších důkazních prostředků pro dokazování korupčního jednání. Předstíraný převod je možné použít pouze v trestním řízení o úmyslném trestném činu.⁷⁴

„Odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88 trestního řádu je dalším důkazním prostředkem. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je možné použít pouze v případě trestního stíhání pro trestný čin podplácení podle §161 trestního zákona ve spojení s ustanovením §162a odst. 2 trestního zákona.“⁷⁵

⁷² DUFKOVÁ, ZLÁMAL, 2005, s. 30

⁷³ CHMELÍK, 2003, s. 124, 129

⁷⁴ CHMELÍK, 2003, s. 129, 130

⁷⁵ CHMELÍK, 2003, s.131, 132

U korupčních trestných činů spojených s pletichami jsou předmětem dokazování veškeré písemnosti související s vyhlášováním a průběhem veřejné soutěže, veřejné dražby o řízení konkursním a vyrovnacím.

Při dokazování korupčních trestných činů jsou využíváni znalci a odborníci různých oborů. Zejména jsou vyžadována odborná vyjádření nebo znalecké posudky k podávání odborných vyjádření a znaleckých posudků z oboru kriminalisticko – technických, jako je daktyloskopie, chemie, fonoskopie, grafologie a další. Zkoumány jsou zajištěné dokumenty, platidla, útržky papírů, zvukové záznamy, psací prostředky a další.

1.7 Legislativa v boji proti korupci

Legislativa hraje klíčovou roli v boji proti korupci. Základní předpoklady pro úspěšnou protikorupční politiku jsou stejné jako základní předpoklady fungování jakékoliv demokracie – tedy svobodné volby, jasné dělení odpovědnosti mezi moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, dělení rolí mezi vládu a opozici. Nekontrolovaný výkon jakékoliv moci je jedním ze základních spouštěčů korupčního jednání.

„Protikorupční nástroje ve veřejné správě je možné podle různých kritérií dělit na nástroje :

- preventivní – represivní
- legislativní – organizační.

Legislativní protikorupční opatření jsou ta, jež je nutno přijmout formou zákona. Opatření organizačního charakteru jsou ta, která se aplikují na základě detailnější úpravy zákona (vyhláška, organizační řád apod.).“⁷⁶

„K zákonům s nejdůležitějšími protikorupčními účinky patří:

- zákon č. 159/2006 Sb. – zákon o střetu zájmů (Střet zájmů je situace, kdy veřejní činitelé rozhodují nikoliv na základě veřejného zájmu, ale na základě osobního nebo skupinového zájmu. Nejedná se přímo o korupční jednání, ale o tzv. jednání „na hraně“. Ve většině evropských zemí je proto oblast střetu zájmů přísně regulována.),

⁷⁶ Akreditované kurzy [online], 2008.

- zákon č. 137/2006 Sb. – zákon o veřejných zakázkách (Cílem zákona o veřejných zakázkách je stanovit obecný princip transparentního a nediskriminačního zadávání tak, aby možnost korupčního chování byla omezena na minimum.),
- trestní zákon (č. 140/1961 Sb.),
- zákoník práce (č. 262/2006 Sb.),
- zákon č. 312/2002 Sb. – zákon o úřednících územních samosprávných celků – podle § 16 je úředník povinen hájit při výkonu správních činností veřejný zájem, jednat a rozhodovat nestranně bez ohledu na své přesvědčení a zdržet se při výkonu práce všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v nestrannost rozhodování, zdržet se jednání, jež by závažným způsobem narušilo důvěryhodnost územního samosprávného celku,
- zákon č. 320/2001 Sb. – zákon o finanční kontrole – podle § 4 jsou hlavními cíli finanční kontroly prověřovat dodržování právních předpisů a opatření přijatých orgány veřejné správy a v mezích těchto předpisů při hospodaření s veřejnými prostředky k zajištění stanovených úkolů, zajistit ochranu veřejných prostředků proti rizikům, nesrovnalostem a jiným nedostatkům způsobeným zejména porušením právních předpisů, neekonomickým neúčelným a neefektivním nakládáním s veřejnými prostředky nebo trestnou činností, zajistit hospodárný, efektivní a účelný výkon veřejné správy.⁷⁷

1.7.1 Vládní program boje proti korupci

„Vláda ČR postupuje při potírání korupce podle opatření, která byla schválena v rámci Strategie vlády v boji proti korupci na období 2006 – 2011 jako příloha k usnesení vlády č. 1199 ze dne 25. 10. 2006. Tento postup je založen na třech pilířích, jimiž jsou prevence, průhlednost a postih.“⁷⁸

Prevence

„Hlavním předpokladem omezení korupce je omezení korupčních příležitostí. K účinným preventivním opatřením patří:

- minimalizování regulace ze strany státu,

⁷⁷ Akreditované kurzy [online], 2008.

⁷⁸ Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2006 až 2011 [online], 2007.

- zjednodušení legislativy a zprůhlednění legislativního procesu,
- zvýšení efektivity kontroly veřejných prostředků,
- urychlení a zjednodušení úřadování zavedením informačních technologií,
- snížení výjimek v procesních pravidlech, vytvoření jednotného správního řízení,
- snížení byrokratické zátěže občanů i samosprávy,
- zrovnoprávnění listinné a elektronické formy komunikace v úředním styku,
- spolupráce při vytváření protikorupční atmosféry a při podpoře etického jednání s profesními a dalšími organizacemi,
- posilování odolnosti veřejné správy proti korupci nácvikem řešení korupčních situací, určování konkrétní odpovědnosti jednotlivce a její diverzifikaci,
- zavedení protikorupční výchovy jako součásti vzdělávání,
- medializace prokázaných případů korupce,
- systematické zvyšování veřejného povědomí o smysluplnosti boje proti korupci,
- podpora přijímání profesních etických kodexů.⁷⁹

Průhlednost (transparentnost)

- základem protikorupčních opatření je ničím neomezovaná kontrola nad fungováním veřejných institucí a nad nakládáním s veřejnými prostředky.

„Postih

- policie České republiky a další instituce musí přistupovat k prověření podnětů k podezření z korupčního jednání aktivněji a důsledněji,
- prověřování musí být založeno na individuální spolupráci se svědky a poškozenými,
- cílem těchto postupů je urychlení vyšetřování korupce,
- zvýšení trestů za korupční jednání veřejných činitelů a za korupční jednání spáchané v souvislosti s nakládáním s veřejným majetkem.⁸⁰

⁷⁹ Akreditované kurzy [online], 2008.

⁸⁰ Akreditované kurzy [online], 2008.

„Současná česká vláda si ve svém protikorupčním programu pro období 2006 – 2011 (usnesení vlády ČR ze dne 25. října 2006 č. 1199) stanovila jako jedno z opatření zavedení černé listiny, tj. zavedení seznamu osob odsouzených za korupční jednání se zákazem jejich účasti na veřejných zakázkách.“⁸¹

Černé listiny jsou ve své podstatě restriktivním opatřením. Je postaveno na jednoduché myšlence, že stát (v širokém smyslu) připouští do soutěže o veřejné zakázky pouze ty subjekty, které hrají fér. Ty, jež tímto způsobem nehrají, vyřazuje a tím je nutí ke změně postupů a jednání. V zásadě se jedná o možnost vytvářet seznamy nedůvěryhodných firem, na jejichž základě by bylo po určité období možné vyloučit nespolehlivé subjekty z procesu zadávání veřejných zakázek. Hlavním cílem černých listin je uchránit veřejné finance před „nájezdy“ firem používajících nekalé praktiky.⁸²

Nový návrh zákona o veřejných zakázkách připravuje ministerstvo pro místní rozvoj jako součást vládní strategie boje proti korupci. Na jednání vlády by se měl dostat v únoru 2009 a platit by mohl začít od ledna roku 2010.⁸³

Nařízením Ministerstva vnitra byl zřízen Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování. Útvar je organizačním článkem policie, specializuje se na boj s nejnebezpečnějšími formami korupce a závažnou hospodářskou a finanční kriminalitou.

V září 2007 byl spuštěn pilotní program – provoz protikorupční linky 199. Provozováním linky byla pověřena Transparency International (dále jen TI). Pilotní program byl ukončen v únoru 2008. Ve sledovaném období evidovalo TI 107 nových klientů, kteří se na linku obrátili s podezřením na korupční jednání. Dalších 34 klientů se na TI obrátilo jinou cestou.⁸⁴

1.7.2 Nástroje trestního práva

„Platný trestní zákon zná tři skutkové podstaty úplatkářství:

- přijímání úplatku (§ 160),
- podplácení (§ 161),
- nepřímé úplatkářství, které postihuje tzv. prostředníky (§ 162).

⁸¹ ONDRÁČKA, D., CÍSAŘOVÁ, E., 2007, s. 9

⁸² ONDRÁČKA, D., CÍSAŘOVÁ, E., 2007, s. 12, 13

⁸³ TOMAN, K. [online]

⁸⁴ ONDRÁČKA, D. [online]

Společenská nebezpečnost této trestné činnosti se posuzuje nejen s ohledem na výši úplatku, ale především s ohledem na společenskou nebezpečnost, která se výrazně zvyšuje, byl-li delikt spáchán veřejným činitelem v souvislosti s výkonem veřejné funkce. Definici veřejného činitele z pohledu trestního práva podává § 89 trestního zákona.⁸⁵

„Podle trestního práva jsou tresty primárním nástrojem s penalizační i preventivní (odstrašující) funkcí. V souladu s tímto jejich posláním trestní zákon nikoli náhodou na většinu korupčních činů, kde je pravidelně přítomen motiv majetkového prospěchu, přímo ve zvláštní části pamatuje tresty finanční povahy.“⁸⁶

Nejde však o jediné tresty. Ze statistik ministerstva spravedlnosti vyplývá, že nejčastěji jsou ukládány podmíněné tresty a pak také trest zákazu činnosti (v případě trestného činu přijímání úplatku).

Za nástroj trestního práva lze označit i možnosti, které nabízí trestní právo procesní. Bohužel je jen velmi málo využívána možnost konání hlavního líčení na pracovišti obžalovaného a dalších nástrojů k výchovnému působení soudního řízení (§ 199 tr.ř.). Tyto nástroje mají výrazný preventivní účinek zejména u korupčních trestných činů, které mají velkou latenci a často mezi veřejností převládá postoj pasivity a rezignace na řešení problému.⁸⁷

„Trestní řád rovněž počítá s informováním orgánů činných v trestním řízení o své činnosti, a to poskytováním informací sdělovacím prostředkům (§ 8a tr.ř.). Tato možnost je využívána intenzivněji a v případě korupčních trestných činů působí jak preventivně, tak na změnu náhledu veřejnosti o marnosti snah korupci odhalovat a trestat. Pochopitelně je tuto formu osvěty nutno provádět s ohledem na presumpci neviny, ochranu soukromí a osobnosti stíhané osoby a na zachování důkazů, což prikazuje i zákon sám.“⁸⁸

Silný je také institut koluzní vazby (§ 67b tr.ř.), jež se uvaluje v případě obavy, že obviněný bude působit na svědky, nebo jinak mařit vyšetřování (např. uplácením svědků, spoluobviněných, poškozených nebo orgánů činných v trestním řízení).⁸⁹

⁸⁵ Akreditované kurzy [online], 2008.

⁸⁶ ŠTIČKA, M., et al. [online]

⁸⁷ ŠTIČKA, M., et al. [online]

⁸⁸ ŠTIČKA, M., et al. [online]

⁸⁹ Akreditované kurzy [online], 2008.

„Mezi protikorupční nástroje trestního práva lze rovněž zařadit ochranu svědka, obsaženou zejména v zákoně č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Význam má rovněž zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení, který podrobně upravuje postup zajištění zakotvený v trestním řádu (§ 347). Má spíše význam pro zachování hodnot pro výkon peněžitých trestů, znemožňuje však též korupční manipulace s prostředky. Obdobnou zajišťovací funkci jako vazba vůči osobám plní v trestním řádu zajištění prostředků na bankovním účtu (§ 79a) a zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79c).“⁹⁰

Je třeba zmínit i některé další nástroje, které se osvědčily v minulosti, či v zahraničí a v České republice se o jejich zavedení rovněž uvažuje. Jde o prokazování původu majetku v souvislosti s trestním řízením. Existují různě silné modely práva požadovat prokázání původu majetku a jde o prosazující se trend v zahraničních úpravách.

Trestního řízení v boji proti korupci se účastní všechny orgány činné v trestní řízení. Jsou to soudy, státní zastupitelství, vyšetřovatelé a policejní orgány.

1.7.3 Srovnání se zahraničím

Korupce jako negativní společenský jev se nevyhýbá ani zemím Evropské Unie (dále jen EU). Nejohroženější jsou mladé demokracie, které si svůj systém boje proti korupci teprve budují. Velikost problému korupce se liší v různých zemích, a to jak ve vztahu k aktuálnímu politickému a společenskému režimu, tak k historickým tradicím, což jsou jevy, které ovlivňují nejen absolutní velikost korupce, ale i to jak je vnímána občany své země.

Porovnání trestního práva v oblasti korupce s některými evropskými státy:

Německo – vyšší trestní sazby za korupci se vztahují také na soudce a vojáky. Trestný čin úplatku je jakékoliv poskytnutí prospěchu jakékoliv veřejné osobě v souvislosti s její funkcí. Uplatňuje se dále prokazování původu majetku v souvislosti s trestním řízením, a pokud stíhaná osoba odmítne původ majetku uvést, může tento majetek být zdaněn, zpravidla se uplatňuje nejvyšší daňová sazba.

Rakousko – vedle poskytnutí úplatku existuje trestný čin zakázané intervence, který představuje jakékoliv zasahování veřejného činitele do věcí, které mu nepřísluší.

⁹⁰ ŠTIČKA, M., et al. [online]

Francie – trestně odpovědné za korupci jsou osoby, které mají veřejnou moc, mandát z veřejných voleb, nebo jsou pověřeny výkonem veřejné služby.

Švédsko – ochrana proti korupci je součástí ústavy. Týká se zejména volených představitelů a všech, kteří jsou zaměstnáni ve veřejných službách nebo o nich rozhodují.⁹¹

„Jedním z prioritních úkolů Rady Evropy, zakotvených v Závěrečné deklaraci a Akčním plánu, přijatých na 2. summitu hlav států a vlád ve Štrasburku (10.-11.10.1997) se stal boj proti korupci a organizovanému zločinu. Výbor ministrů nejprve 6.11.1997 přijal 20 směrnic pro boj proti korupci. Druhým z dosavadních výsledků iniciativy Rady Evropy v boji proti korupci je trestněprávní úmluva o korupci, vypracovaná na jaře 1998. Dalším z přijatých instrumentů Rady Evropy se stala Občanskoprávní úmluva proti korupci.“⁹²

1.8 Úloha nevládních organizací

Významnou roli v národním i mezinárodním boji proti korupci hrají nevládní organizace.

1.8.1 Transparency International

Nejvýznamnější mezinárodní organizací v protikorupčním úsilí je Transparency International (dále jen TI). Strategie této organizace spočívá ve svém základě v zapojování občanské společnosti do protikorupčního boje. TI zakládá svůj přístup na třech hlavních pilířích.

Prvním z nich je snaha vytvořit širokou protikorupční koalici prostřednictvím sjednocení explicitně nestranných a nekonfrontačních skupin. Program TI se odvíjí od dosažení shody mezi vládou a vedoucími osobnostmi občanské společnosti ohledně prospěšnosti mise představitelů TI do země.⁹³

Dalším základním principem TI, a zároveň jejím nejdůležitějším strukturálním rysem, je klíčová role národních poboček.

⁹¹ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J., et al., 2001, s. 61

⁹² ŠTURMA, P., NOVÁKOVÁ, J., BÍLKOVÁ, V., 2003, s. 108

⁹³ ROUDNÝ, R. - ZILVAR, J., et al., 2001, s. 81

„Pobočky TI mohou volně definovat vlastní mandát a pracovat na plnění svých programů, musí se však držet zásadních pravidel chování:

- nebudou vyšetřovat a odhalovat jednotlivé případy korupce, musí se vyhýbat stranické politice, neboť stranické aktivity by poškodily hodnověrnost TI,
- v souladu s dalšími orgány občanské společnosti si musí pobočky TI získat důvěru státní správy.“⁹⁴

Třetím základním prvkem strategie TI je zapojit občanskou společnost postupně. Místo rozsáhlých programů TI zavádí malé a úzce specifické akční plány, které jsou součástí postupného procesu směřujícího k vyřešení problému.

Transparency International každoročně zveřejňuje Index vnímání korupce (CPI) a Globální barometr korupce ve vybraných zemích světa.

1.8.2 Růžový panter

Nevládní organizace Růžový panter působí v oblasti práva, boje proti korupci, organizovanému zločinu a boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Monitoruje korupční prostor a snaží se o jeho systematické omezování. Kontroluje a testuje funkčnost správních a bezpečnostních ochranných mechanismů demokratického právního státu souvisejících s aplikací exekutivních protikorupčních opatření. Snaží se o maximální nastolení transparentnosti veřejných financí, zavedení principu transparentního financování politických stran, implementaci systémových změn omezujících organizovaný zločin a legalizaci výnosů z trestné činnosti. Tým organizace Růžový panter úzce spolupracuje s externími kolegy – odborníky v resortu justice, policie, bankovníctví, žurnalistiky, strategické komunikace.⁹⁵

1.8.3 Oživení, o.s.

Sdružení Oživení se ve spolupráci s Koalicí občanských sdružení SOS Praha a za podpory Nadace OSF zabývá i tématem konfliktů zájmů a bojem proti korupci ve veřejné správě (včetně relevantní osvětové činnosti a přípravy legislativních změn) – program Bez korupce.⁹⁶

⁹⁴ ROUDNÝ, R. - ZILVAR, J., et al., 2001, s. 81

⁹⁵ *Boj proti korupci* [online], 2008.

⁹⁶ *Boj proti korupci* [online], 2008.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je popsat základní zákonitosti korupce, možnosti jejího odhalování, vyšetřování a trestního postihu. Tyto pojmy a skutečnosti byly popsány v teoretické části. Cílem praktické části je zjistit povědomí o výše uvedených skutečnostech u veřejnosti a studentů středních škol.

Autor se domnívá, že povědomí lidí o korupci je velmi důležité z toho důvodu, že chápou pojem korupce a korupční jednání, a tak na ně mohou upozorňovat. Tím mohou občané pomoci zabránit pronikání korupce do všech organizačních struktur státu.

Z těchto důvodů je v dotaznících zjišťováno, zda lidé vědí, jaké druhy jednání lze zahrnout pod termín korupční jednání. Dále je cílem zjistit, jak by se lidé zachovali v určitých situacích, zda by vzali, nebo naopak dali úplatek. V praktické části je také zjišťováno, zda se lidé s korupcí setkali, zda vědí, že je korupce trestným činem, a v jakém povolání podle nich dochází k nejčastějšímu výskytu korupce. Autora zajímá, zda lidé vědí, jaký trest může být za korupci udělen, a kdo by podle jejich názoru měl s korupcí bojovat.

Respondenti jsou rozděleni na veřejnost a studenty středních škol, protože autora zajímá názorová rozdílnost těchto dvou skupin vzhledem k jejich životním zkušenostem. Z tohoto důvodu bude zajímavé porovnat rozdíly těchto dvou skupin.

Byly stanoveny dvě výzkumné otázky:

1. Jaké druhy jednání spadají pod termín korupční jednání a jak toto vnímá veřejnost?
2. V jakých společenských sférách dochází k nejčastějšímu výskytu korupčního jednání a jak toto vnímá veřejnost?

2.2 Hypotézy

Vzhledem k cíli práce byly stanoveny následující hypotézy:

1. Lze předpokládat, že alespoň 40% respondentů neví, jaké druhy jednání jsou jednáním korupčním.
2. Lze předpokládat, že alespoň 70% respondentů očekává nejčastější výskyt korupčního jednání ve veřejné správě.

2.3 Použité metody

K ověření výše stanovených hypotéz a výzkumných otázek byla zvolena forma kvantitativního šetření. Sběr dat probíhal metodou dotazování, technikou dotazníku (Příloha 1). Při sestavování dotazníku se autor snažil o stručnost, věcnost a srozumitelnost. Dotazník pro veřejnost obsahoval celkem 21 otázek. V otázkách č. 1 – 4 respondenti vyplňovali údaje o své osobě. Otázky č. 5 – 9 byly zaměřeny na pojem korupce. V otázkách č. 10 – 11 byl zjišťován osobní postoj ke korupci. Otázky č. 12 – 13 byly zaměřené na četnost výskytu korupce a otázky č. 14 – 17 se týkaly míry výskytu korupce v jednotlivých povoláních. Otázky č. 18 – 19 zjišťovaly ospravedlnitelnost korupčního jednání. Trestnímu postihu a odhalování korupce se věnovaly otázky č. 20 – 21. Dotazníky byly rozdávány osobně, což je pravděpodobně důvod vysoké návratnosti. V dotazníku pro studenty je o 3 identifikační otázky (věk, vzdělání, zaměstnání) méně, obsahuje tedy 18 otázek. Dotazníky byly osobně zaneseny do škol, kde byla domluvena jejich distribuce s ředitelem školy.

Mezi veřejnost byly dotazníky distribuovány tak, že s nimi autor obcházel veřejné instituce v náhodně vybraných městech (obchodní centra, knihovna, úřad,...).

Bylo tedy rozesláno přesně 100 dotazníků. 50 dotazníků bylo určeno pro studenty a 50 dotazníků pro veřejnost. Celkem se vrátilo 100 dotazníků, z toho musely být 2 dotazníky vyřazeny pro neúplnost. Konečný zkoumaný soubor tvořilo 98 respondentů. Dotazníky byly distribuovány v měsíci březen 2009.

2.4 Charakter zkoumaného souboru

Záměrem bylo oslovit dvě střední školy. Vzhledem k tomu, že autor žije v Týně nad Vltavou, kde se nachází jedna střední škola a to Gymnázium v Týně nad Vltavou, rozhodl se požádat ředitelku školy o spolupráci. S ohledem na časové možnosti si dále vybral Klasické gymnázium Modřany v Praze, které je blízko jeho pracoviště.

Před vlastní realizací šetření byli telefonicky osloveni ředitelé vybraných škol, aby byli informováni o záměru realizovat šetření na těchto středních školách a zároveň, aby bylo získáno svolení k provedení daného šetření.

Dotazníky byly vytvořeny v průběhu února 2009, šetření bylo provedeno v březnu 2009.

Zkoumaný soubor tedy tvořili studenti středních škol a veřejnost. Na dotazníky odpovídali studenti septimy.

U veřejnosti byli respondenti vybíráni podle náhodného výběru. Šetření probíhalo ve městech Praha, Chomutov, Liberec, České Budějovice a Týn nad Vltavou.

Některé otázky jsou shodné, či podobné s otázkami, které při svých průzkumech kladla Transparency International. Bude je tedy možné v diskusi porovnat se zjištěnými výsledky v jejích průzkumech.

Zjištěná data byla zpracována do grafů a tabulek, výsledky jsou uváděny v absolutních číslech, v závorce pak také v procentech.

2.5 Výsledky

Otázka č. 1

Otázka číslo 1 byla identifikační a týkala se pohlaví respondentů.

Tabulka 1

MUŽI	ŽENY
48	50

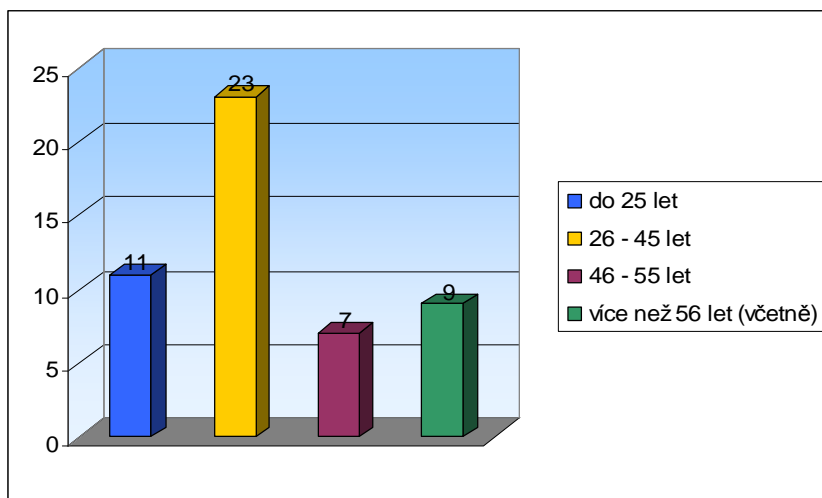
Zdroj: Vlastní šetření

Na dotazník odpovídalo 48 (49%) mužů, přičemž 26 mužů byli studenti středních škol. Šetření se účastnilo 50 (51%) žen, 22 žen byly studentky středních škol. Na dotazník odpovídalo celkem 98 (100%) respondentů.

Otázka č. 2

Váš věk?

Graf 1

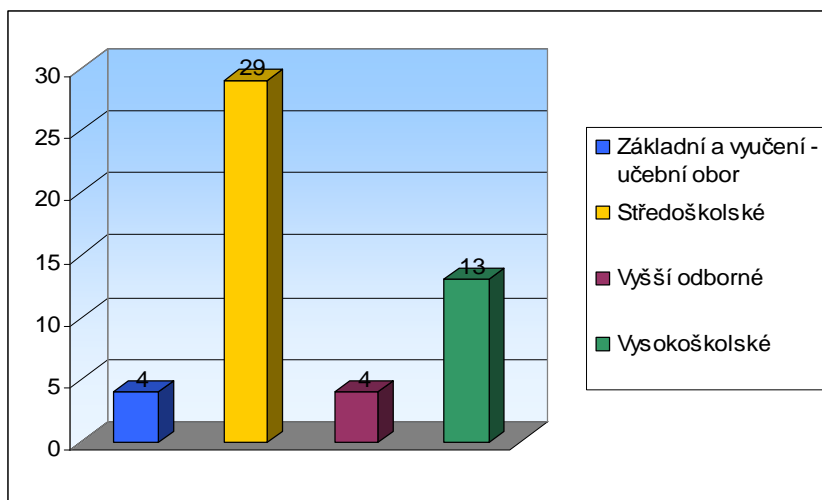
Zdroj: Vlastní šetření

Na otázku číslo 2, Váš věk, odpovídali pouze respondenti veřejnosti. Z výše uvedeného grafu je patrné, že na dotazník odpovídalo 11 lidí (22%) do 25 let. 23 respondentů (46%) bylo ve věku 26 – 45 let. 7 respondentů (14%) bylo ve věku 46 – 55 let a respondentů starších 56 let bylo 9 (18%).

Otázka č. 3

Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 2

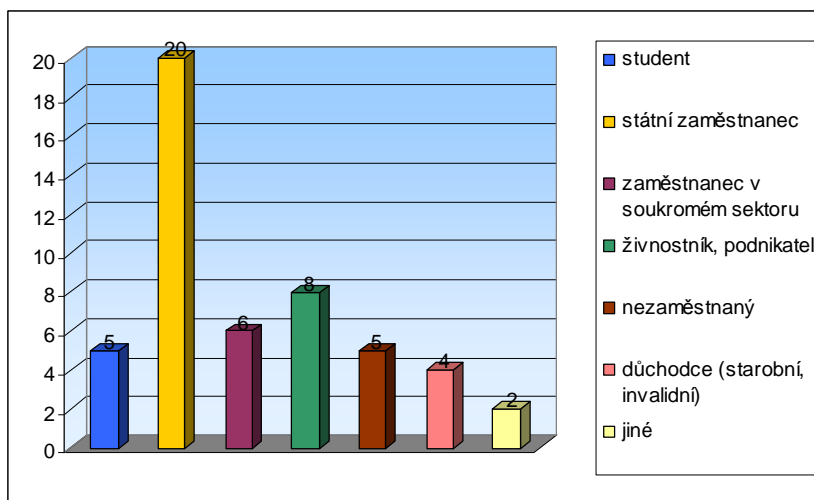
Zdroj: Vlastní šetření

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti veřejnosti. Nejvíce respondentů 29 (58%) má středoškolské vzdělání. Vysokoškolsky vzdělaných je v mém šetření 13 respondentů (26%). Dále je z grafu 2 patrné, že 4 respondenti (8%) mají vyšší odborné vzdělání a rovněž 4 respondenti (8%) jsou vyučení, nebo mají základní vzdělání.

Otázka č. 4

Vaše zaměstnání

Graf 3

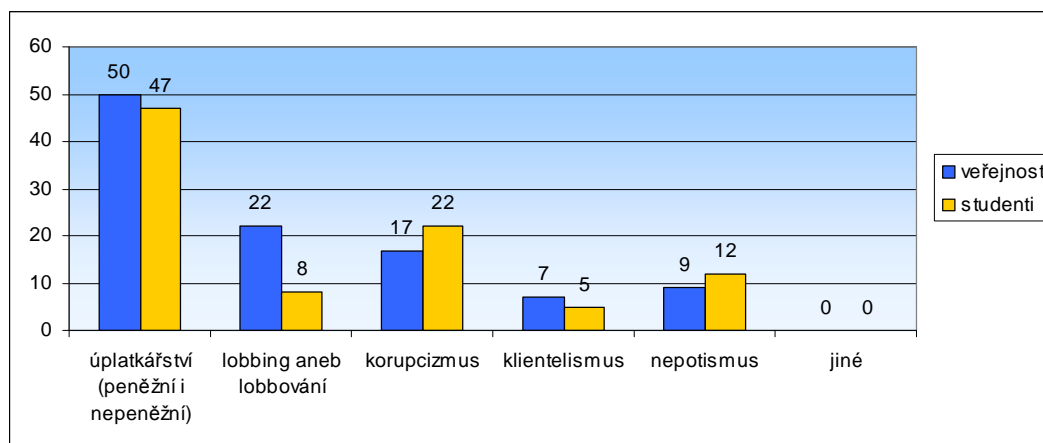
Zdroj: Vlastní šetření

Na otázku č. 4 odpovídali rovněž jen respondenti z řad veřejnosti. Zajímalo mě zaměstnání respondentů. Nejvíce respondentů 20 (40%) pracuje jako státní zaměstnanci. Dále 8 lidí (16%) pracuje jako podnikatel, živnostník. 6 respondentů (12%) je zaměstnáno v soukromém sektoru. 5 respondentů (10%) byli studenti a 5 (10%) nezaměstnaní. Z výše uvedeného grafu dále vyplývá, že 4 respondenti (8%) byli důchodci a 2 (4%) uvedli, že pracují jako zaměstnanci obce.

Otázka č. 5

Jaké druhy jednání lze podle Vás zahrnout pod termín korupční jednání?

Graf 4

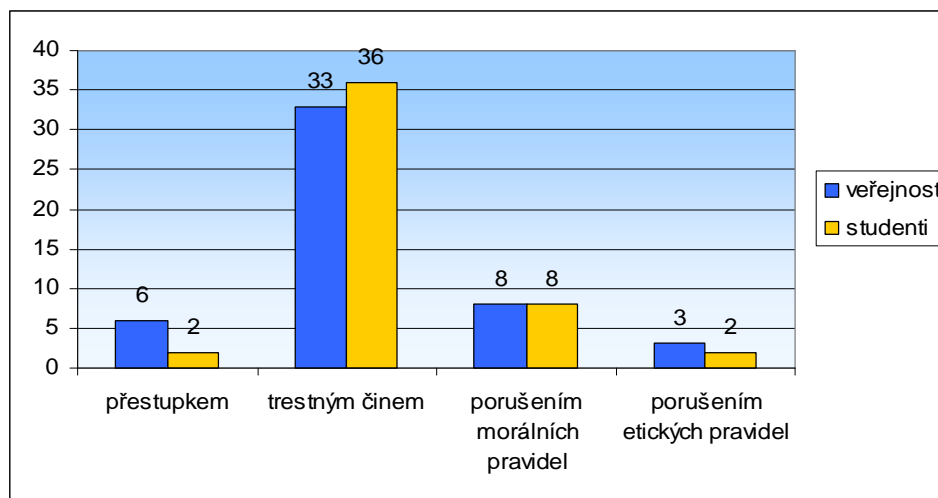
Zdroj: Vlastní šetření

V otázce číslo 5 mohli respondenti označit jednu nebo více odpovědí. Na tuto otázku odpovídali všichni respondenti, tedy jak respondenti z řad veřejnosti, tak i studenti. Téměř všichni respondenti (97) se domnívají, že pod termín korupční jednání lze zahrnout úplatkářství. Názory veřejnosti a studentů se většinou shodovaly. Jen u možnosti b) lobbying aneb lobbování převažoval názor veřejnosti. Tuto možnost označilo 22 respondentů (21%) veřejnosti a jen 8 (9%) studentů.

Otázka č. 6

Uved'te společenskou závažnost korupce – korupce je podle Vás...

Graf 5

Zdroj: Vlastní šetření

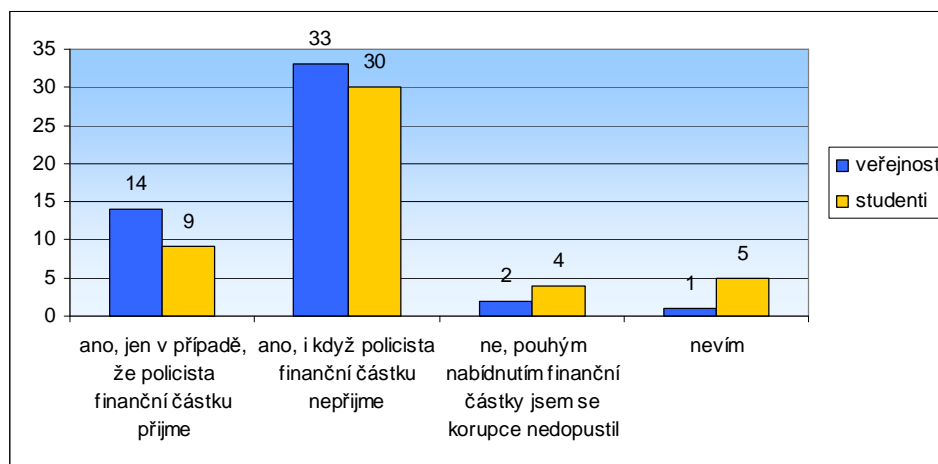
V otázce číslo 6 bylo možné označit jen jednu odpověď. Z grafu 5 je patrné, že se většina respondentů 69 (71%) domnívá, že korupce je trestným činem. 8 (8%) respondentů jak z řad veřejnosti, tak i studentů (8%) odpovědělo, že korupce je podle nich porušením morálních pravidel. Korupce je přestupkem pro 6 (6%) respondentů z veřejnosti a 2 (2%) studenty. Celkem 5 (5%) respondentů označilo možnost d), tedy že korupce je podle nich porušením etických pravidel.

Otázka č. 7

Modelová situace: Představte si, že spácháte dopravní přestupek a zastaví Vás policista. Abyste se vyhnuli postihu za spáchaný přestupek, nabídnete policistovi finanční částku.

Dopustili jste se korupce?

Graf 6

Zdroj: Vlastní šetření

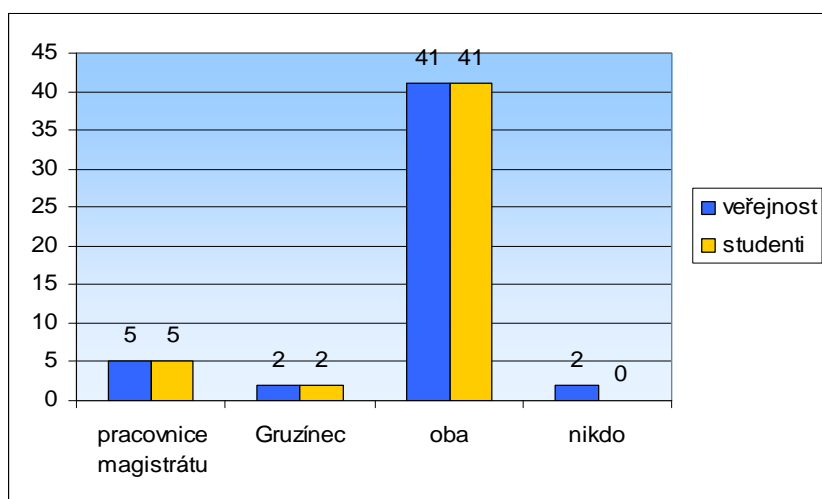
V otázce číslo 7 bylo možné zaškrtnout jen jednu odpověď. Na tuto otázku odpovědělo 63 (65%) respondentů možnost b), tedy že pouze pouhé nabídnutí finanční částky je korupce. 14 (14%) respondentů z řad veřejnosti a 9 (9%) studentů se domnívá, že korupce by se dopustili jen v případě, že by policista finanční částku přijal. Celkem 6 respondentů (6%) se domnívá, že pouhým nabídnutím finanční částky se korupce nedopustili. 6 (6%) respondentů, z toho 5 studentů, nevědělo na tuto otázku odpověď a označili možnost d) nevím.

Otázka č. 8

Modelová situace: Pracovnice magistrátu zvýhodnila gruzínského podnikatele ve výběrovém řízení na odkup městských pozemků v hodnotě dvacet šest milionů korun. Gruzíнец jí za to podle policie zdarma dodal materiál na stavbu jejího rodinného domu.

Kdo se dopustil korupce?

Graf 7

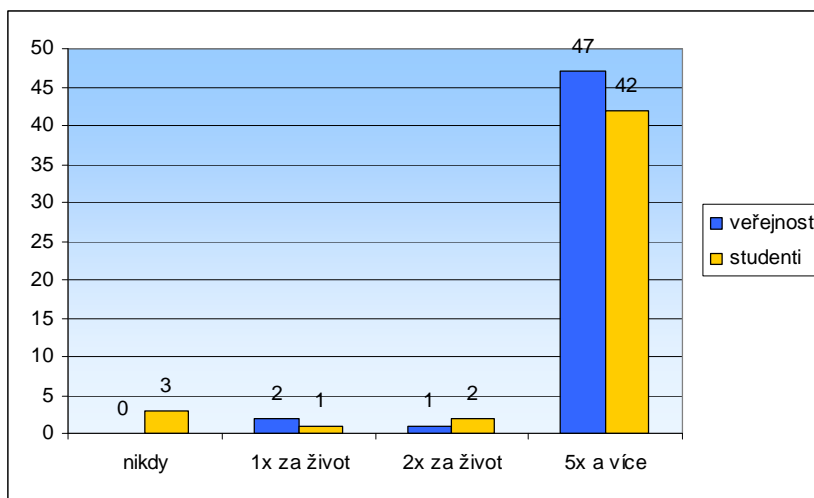
Zdroj: Vlastní šetření

Na otázku číslo 8 bylo možné zaškrtnout opět jen jednu možnost. Z grafu 7 vyplývá, že se názory veřejnosti i studentů u této otázky shodují. Celkem 82 (84%) respondentů se domnívá, že v uvedeném případě se korupce dopustili oba, tedy pracovnice magistrátu i Gruzíнец. 5 (5%) respondentů z veřejnosti a 5 (5%) studentů odpověděli, že korupce se dopustila jen pracovnice magistrátu. Celkem 4 (4%) respondenti se domnívají, že korupce se dopustil Gruzíнец. 2 (2%) respondenti z řad veřejnosti odpověděli, že podle se nich korupce nikdo nedopustil.

Otázka č. 9

Slyšel/a jste někdy o problematice korupce v České republice?

Graf 8

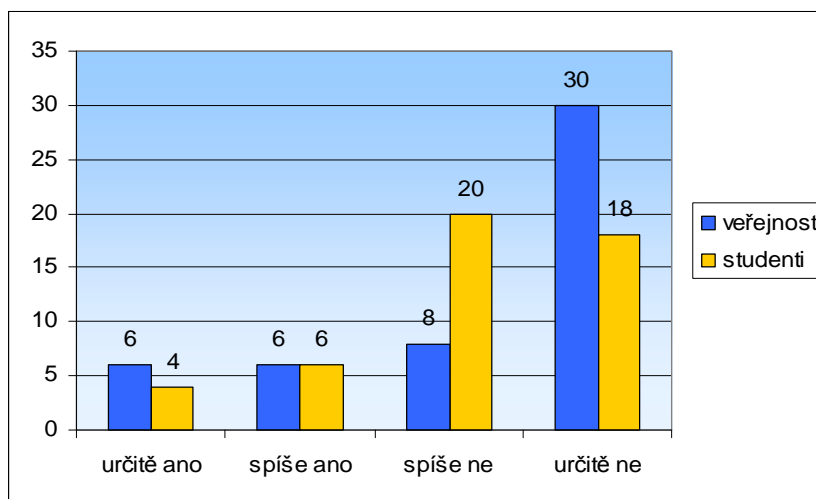
Zdroj: Vlastní šetření

Z výše uvedeného grafu 8 je patrné, že z 98 respondentů o problematice korupce v České republice slyšelo 95 (97%) respondentů. Většina 89 (91%) respondentů uvedla, že o korupci v České republice slyšela 5 krát a více. Celkem 3 (3%) respondenti slyšeli o problematice korupce v České republice 2 krát za život a rovněž 3 (3%) respondenti odpověděli, že o problematice korupce v ČR slyšeli jen jednou za život. Tři (3%) studenti uvedli, že o problematice korupce v České republice nikdy neslyšeli.

Otázka č. 10

Představte si, že jste vysoce postaveným úředníkem stavebního odboru, který má rozhodnout v důležité kauze stavebního povolení. Přejde za Vámi jeden z účastníků řízení a nabídne Vám finanční částku k ovlivnění kauzy v jeho prospěch. Přijal/a byste finanční částku?

Graf 9

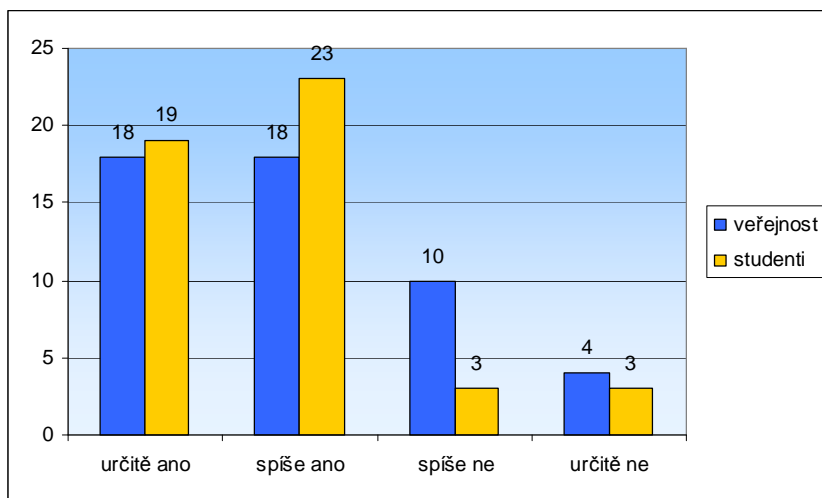
Zdroj: Vlastní šetření

Finanční částku by určitě nepřijalo 30 (32%) respondentů veřejnosti, u studentů by ji určitě nepřijalo 18 (18%) respondentů. 20 (20%) studentů a 8 (8%) respondentů veřejnosti by finanční částku spíše nepřijalo. Jak je z grafu patrné, možnost b) spíše ano zaškrtnulo stejný počet respondentů, jak z řad veřejnosti, tak i studentů, tedy po 6-ti respondentech (celkem 12%). Celkem 10 (10%) respondentů odpovědělo, že by finanční částku určitě přijalo.

Otázka č. 11

Někdy se lidem stává, že se dostanou do zdánlivě neřešitelné situace, kdy jim může předání finanční částky problém vyřešit (např. urychlení postupu v pořadí na operaci Vašeho syna). Zaplatili byste v této situaci?

Graf 10

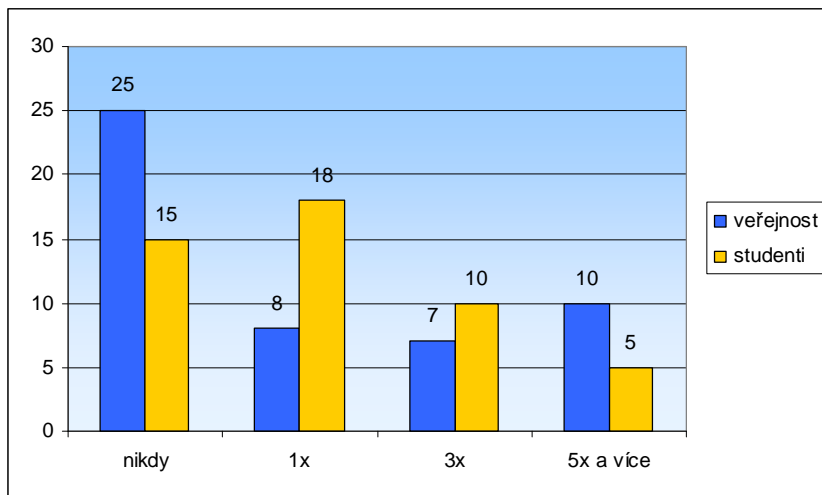
Zdroj: Vlastní šetření

37 (38%) respondentů odpovědělo, že pokud by se dostali do zdánlivě neřešitelné situace, určitě by zaplatili, pokud by jim to pomohlo vyřešit problém. 41 (42%) respondentů odpověděli, že by spíše zaplatili. Dále je z grafu 10 patrné, že 10 (10%) respondentů veřejnosti a 3 (3%) studenti by spíše nezaplatili. Celkem 7 (7%) respondentů by určitě nezaplatilo.

Otázka č. 12

Jak často jste se Vy osobně v posledních 5 letech setkal/a s někým, kdo naznačil, že by chtěl, nebo přímo požádal o úplatek nebo protislužbu?

Graf 11

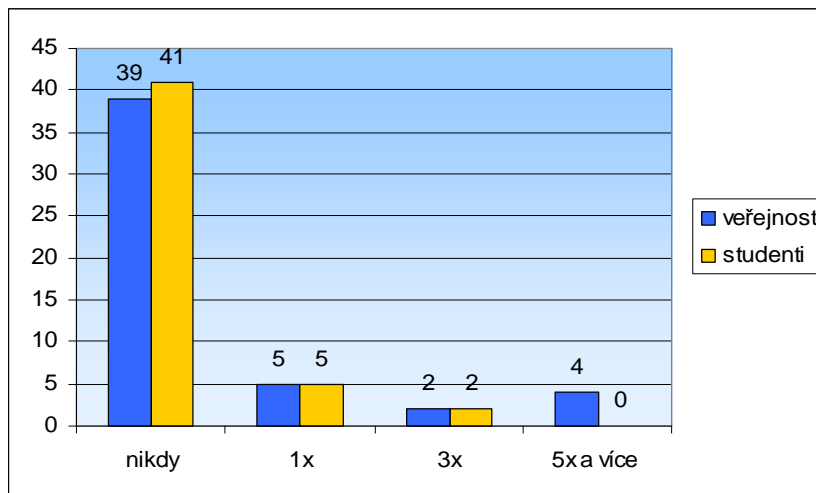
Zdroj: Vlastní šetření

Z výše uvedeného grafu 11 je patrné, že celkem 40 (41%) respondentů se v posledních 5 letech nesetkalo s nikým, kdo by jim naznačil, či je přímo požádal o úplatek či protislužbu. Celkem 26 (27%) respondentů, z toho 18 studentů, odpovědělo, že se v posledních 5 letech setkali jednou s někým, kdo je požádal o úplatek či protislužbu. Sedm (7%) respondentů z řad veřejnosti a 10 (10%) studentů odpověděli, že se někým, kdo by je požádal o úplatek či protislužbu setkali 3 krát. Celkem 15 (15%) respondentů pak odpovědělo, že se v posledních 5 letech setkali s někým takovým 5 krát a vícekrát. Je ale zarážející, že z 48 studentů se s korupcí setkalo 33 studentů středních škol. Otázkou zůstává, zda brali dotazník vážně a odpovídali na něj pravdivě.

Otázka č. 13

Jak často jste Vy osobně v posledních 5 letech měl/a úmysl dát někomu úplatek či jste skutečně dal/a úplatek (např. policistovi při spáchání dopravního přestupku)?

Graf 12

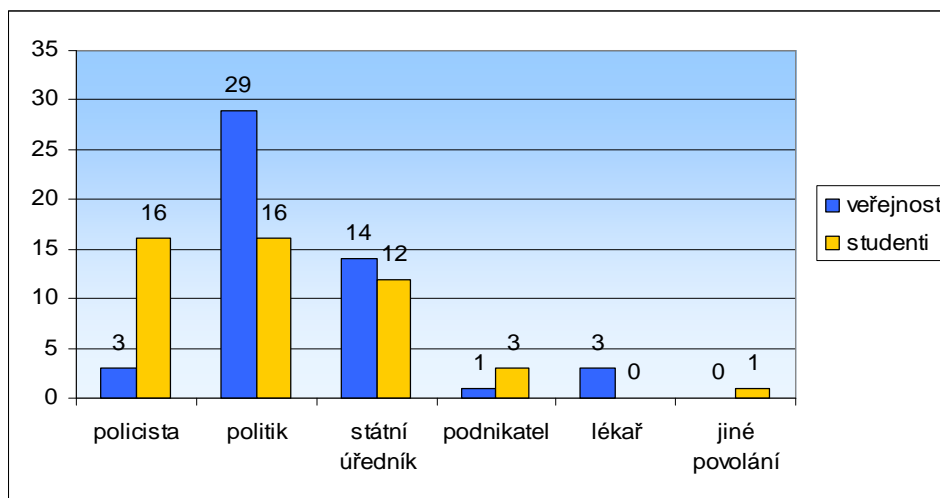
Zdroj: Vlastní šetření

Z 98 respondentů nemělo v posledních 5 letech 80 (82%) respondentů nikdy v úmyslu dát někomu úplatek, ani nikdy nedali nikomu úplatek. Úmysl dát někomu úplatek, či skutečné předání úplatku mělo celkem 10 (10%) respondentů, a to jedenkrát. Celkem 4 (4%) respondenti měli úmysl dát úplatek či skutečně dali úplatek 3 krát v posledních 5 letech. 5 krát a vícekrát nedal úplatek žádný student a 4 (4%) respondenti veřejnosti měli v posledních 5 letech úmysl či skutečně dali úplatek.

Otázka č. 14

Ve kterém povolání dochází podle Vás k nejčastějšímu výskytu korupce?

Graf 13

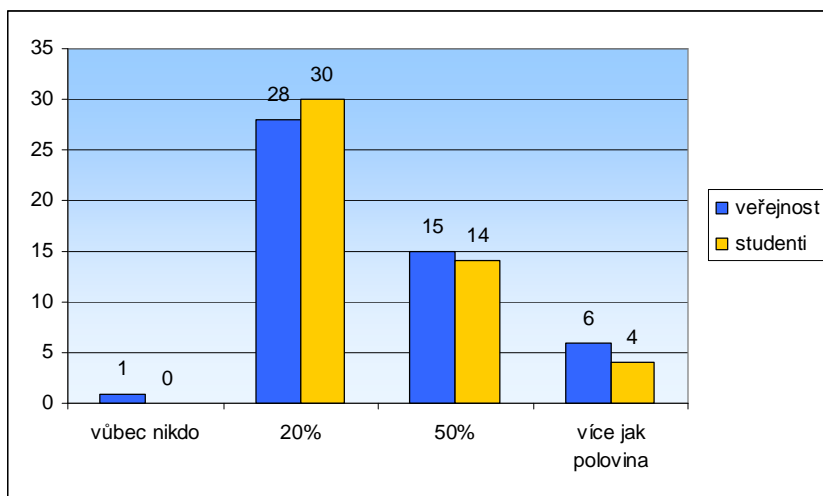
Zdroj: Vlastní šetření

V této otázce měli respondenti označit jen jednu možnost, povolání. Podle studentů dochází k nejčastějšímu výskytu korupce u policistů (16%) a politiků (16%). 29 (30%) respondentů veřejnosti se domnívá, že k nejčastějšímu výskytu korupce dochází u politiků. Celkem 26 (27%) respondentů si myslí, že k nejčastějšímu výskytu korupce dochází u státních úředníků. Tři (3%) respondenti veřejnosti označili možnost a), tedy policisty. Celkem 4 (4%) respondenti se domnívají, že k nejčastějšímu výskytu korupce dochází mezi podnikateli, tři (3%) respondenti označili povolání lékaře. Jeden (1%) student se domnívá, že k nejčastějšímu výskytu korupce dochází u fotbalových rozhodčích.

Otázka č. 15

Kolik státních úředníků je v ČR podle Vás zapojeno do korupce?

Graf 14

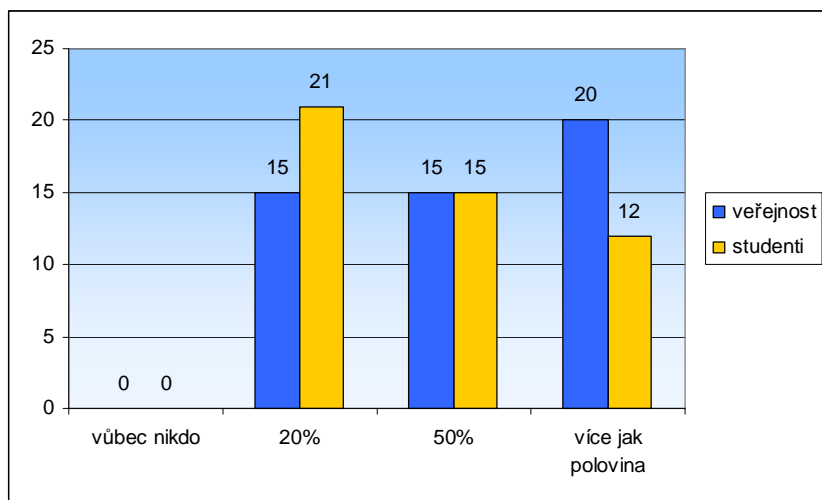
Zdroj: Vlastní šetření

Z grafu 14 je patrné, že 58 (59%) respondentů se domnívá, že 20% státních úředníků je zapojeno do korupce. Podle názoru 29-ti (30%) respondentů je do korupce zapojeno 50% státních úředníků. 10 (10%) respondentů si myslí, že je do korupce zapojena více jak polovina státních úředníků. Jeden (1%) respondent veřejnosti se domnívá, že do korupce není zapojen nikdo ze státních úředníků.

Otázka č. 16

Kolik politiků je v ČR podle Vás zapojeno do korupce?

Graf 15

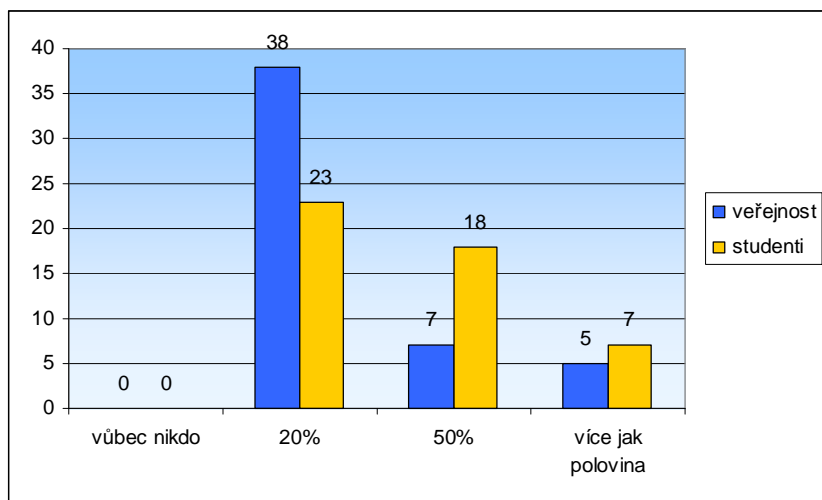
Zdroj: Vlastní šetření

Jak je z výše uvedeného grafu 15 patrné, žádný respondent neoznačil možnost, že nikdo z politiků není zapojen do korupce. 15 (15%) respondentů veřejnosti a 21 (21%) studentů se domnívá, že do korupce je zapojeno 20% politiků. Celkem 30 (32%) respondentů si myslí, že do korupce je zapojeno 50% politiků. 20 (20%) respondentů veřejnosti a 12 (12%) studentů označilo možnost d), tedy že do korupce je zapojena více než polovina politiků.

Otázka č. 17

Kolik policistů je v ČR podle Vás zapojeno do korupce?

Graf 16

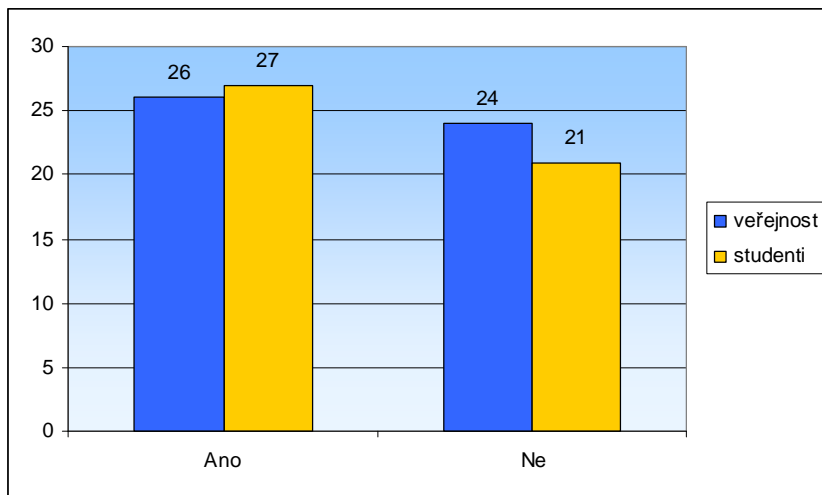
Zdroj: Vlastní šetření

Stejně jako u předchozí otázky, tak i u otázky číslo 17 si žádný respondent nemyslí, že by u policie nebyl nikdo zapojený do korupce. 38 (40%) respondentů veřejnosti a 23 (23%) studentů se domnívá, že je do korupce zapojeno 20% policistů. 7 (7%) respondentů veřejnosti a 18 (18%) studentů si myslí, že je do korupce zapojeno 50% policistů. Celkem 12 (12%) respondentů se domnívá, že je do korupce zapojena více jak polovina policistů.

Otázka č. 18

Považujete nějaký druh korupčního jednání nebo korupční jednání v nějaké situaci za ospravedlnitelné?

Graf 17

Zdroj: Vlastní šetření

Z odpovědí vyplývá, že celkem 53 (54%) respondentů považuje nějaký druh korupčního jednání v nějaké situaci za ospravedlnitelné. Naopak 45 (46%) respondentů nepovažuje žádný druh korupčního jednání v nějaké situaci za ospravedlnitelné.

Otázka č. 19

Jaký druh korupčního jednání je podle Vás ospravedlnitelný a v jaké situaci?

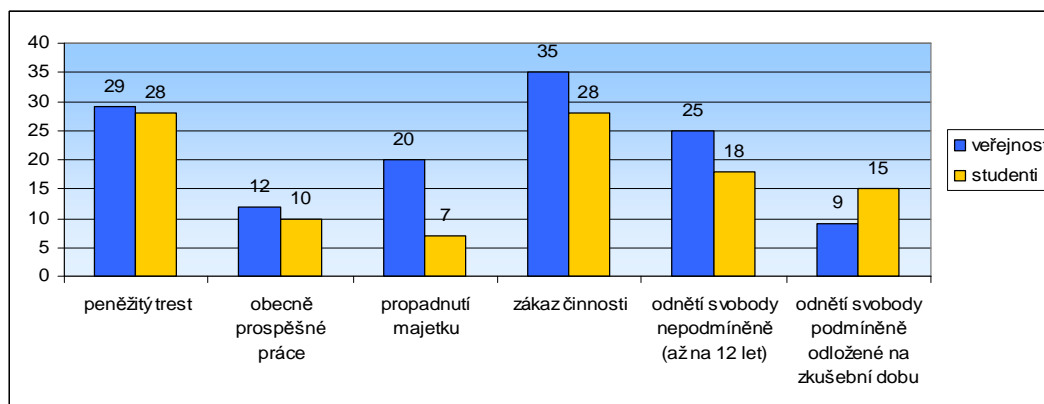
Na tuto otázku odpovídali pouze ti respondenti, kteří označili možnost a) v otázce číslo 18. U této otázky se odpovědi veřejnosti a studentů v podstatě shodovali. Respondenti uváděli, že korupční jednání je podle nich ospravedlnitelné v otázkách týkající se zdraví jejich nebo jejich blízkých. Korupčního jednání by se dopustili v tíživé či bezvýchodné situaci. Pokud by šlo jim nebo jejich blízkým o život, nebo aby byl jejich blízký či potomek upřednostněn na čekací listině na operaci. Respondenti často odkazovali na otázku číslo 11 (číslo 8 u dotazníku pro studenty), kde je uveden příklad urychlení postupu v pořadí na operaci syna. Pro respondenty je ospravedlnitelné korupční jednání v otázkách týkajících se zdraví, života a smrti. Někteří respondenti

uváděli, že by se korupčního jednání v takové situaci dopustili pouze tehdy, kdyby neviděli jinou možnost. Dále několik respondentů ještě uvedlo, že je pro ně korupční jednání ospravedlnitelné, pokud by se jim pak dostávalo lepšího jednání ze strany lékaře.

Otázka č. 20

Jaký trest může být podle Vás za korupci udělen?

Graf 18

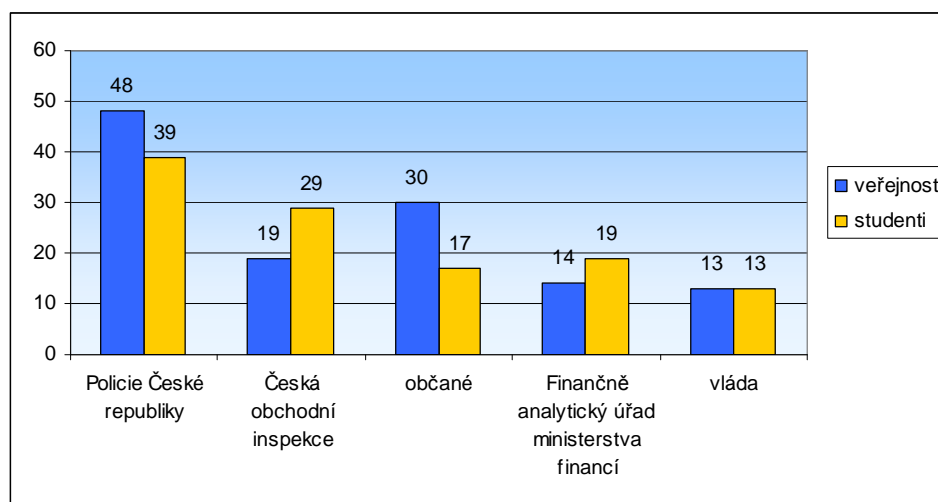
Zdroj: Vlastní šetření

U této otázky mohli respondenti označit jednu nebo více odpovědí. Celkem 57 (24%) respondentů si myslí, že za korupci může být udělen peněžitý trest a podle 63 (27%) respondentů může být za korupci udělen zákaz činnosti. 25 (11%) respondentů veřejnosti a 18 (8%) studentů se domnívá, že za korupci může být udělen trest odnětí svobody nepodmíněně (až na 12 let). 9 (4%) respondentů veřejnosti a 15 (6%) studentů si myslí, že může být udělen trest odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu. Podle 22 (9%) respondentů mohou být za korupci uděleny obecně prospěšné práce. 20 (8%) respondentů veřejnosti a 7 (3%) studentů si myslí, že za korupci může být udělen trest propadnutí majetku.

Otázka č. 21

Kdo všechno může být podle Vás činný v odhalování korupce?

Graf 19

Zdroj: Vlastní šetření

Na otázku číslo 21 mohli respondenti zakroužkovat jednu nebo více odpovědí. 48 (20%) respondentů veřejnosti a 39 (16%) studentů se domnívá, že činná v odhalování korupce by měla být Policie České republiky. Podle 19-ti (8%) respondentů veřejnosti a 29-ti (12%) studentů by měla být činná v odhalování korupce Česká obchodní inspekce. 30 (12%) respondentů veřejnosti a 17 (7%) studentů si myslí, že v odhalování korupce by měli být činní sami občané. Celkem 33 (14%) respondentů se domnívá, že činný v odhalování korupce by měl být Finančně analytický úřad ministerstva financí. Podle 26-ti (11%) respondentů by měla být činná v odhalování korupce vláda.

2.6 Shrnutí výsledků praktické části a diskuse

Cílem bakalářské práce bylo zjistit povědomí veřejnosti o korupci. Autora zajímalo, nejen zda veřejnost ví, co je to korupce, ale také její názor na korupci. Dále chtěl zjistit, jestli má veřejnost povědomí o tom, kdo všechno může bojovat proti korupci a jaké tresty mohou být za korupci uděleny.

K ověření hypotéz a výzkumných otázek byla zvolena forma kvantitativního šetření. Sběr dat probíhal metodou dotazování, technikou dotazníku. Otázka číslo 1 se týkala pohlaví respondentů. Na dotazník odpovídalo 48 mužů a 50 žen.

Na otázky číslo 2 – 4 odpovídali pouze respondenti veřejnosti. Tyto otázky se dotazovaly na věk, nejvyšší dosažené vzdělání a zaměstnání respondentů.

Na otázku číslo 5 odpovídali již všichni respondenti, tedy jak respondenti veřejnosti, tak i studenti. Měli možnost zde označit jednu, nebo více odpovědí. Chmelík uvádí, že si v České republice většina obyvatel spojuje korupci pouze s úplatkářstvím, kdy pojmy korupce a úplatkářství jsou brány jako synonyma.⁹⁷ Tento názor se potvrdil i v šetření. Z grafu 4 je možné vyčíst, že z 98 se 97 respondentů domnívá, že pod termín korupční jednání lze zahrnout úplatkářství (peněžní i nepeněžní). V menší míře pak respondenti uváděli lobbying, nepotismus a klientelismus. 39 respondentů označilo, že pod termín korupční jednání lze zahrnout korupcizmus. Korupcizmus je ale smyšlený výraz, není to žádný druh korupčního jednání. Z výsledků je tedy zřejmé, že respondenti znají pouze termín úplatkářství. Je ale možné, že pokud by byly termíny klientelismus, nepotismus, lobbying vysvětleny, že by respondenti označili i tyto možnosti. Autor se proto domnívá, že respondenti neznají tuto terminologii, a proto tyto možnosti označilo jen málo respondentů. Na druhou stranu je ale také možné, že by respondenti tyto možnosti neoznačili (i kdyby byl pojem vysvětlen), protože se nedomnívají, že jde o korupci.

K vyhodnocení této otázky byla stanovena následující kritéria. Pokud respondenti zaškrtnou všechny správné odpovědi (a, b, d, e), případně s tolerancí jedné chyby, byla taková otázka vyhodnocena jako správná odpověď. Z výsledků tedy vyplývá, že 7% respondentů ví, jaké druhy jednání jsou jednáním korupčním a 93% respondentů neví, jaké druhy jednání jsou jednáním korupčním.

Tyto výsledky jsou překvapující, bylo očekáváno, že alespoň 40% respondentů neví,

⁹⁷ CHMELÍK, 2003, s. 10

jaké druhy jednání jsou jednáním korupčním. Výsledky ale ukazují, že 93% respondentů neví, jaké druhy jednání patří pod termín korupční jednání. Na druhou stranu je třeba zmínit i výsledky otázek číslo 7 a 8, kde byly respondentům představeny dvě modelové situace a respondenti měli rozhodnout, zda vůbec někdo a případně kdo se dopustil korupce. Na otázku číslo 7 odpovědělo 65% respondentů správně, tedy že i pouhým nabídnutím finanční částky policistovi se dopouští korupce. V otázce číslo 8 vědělo správně 84% respondentů, že korupce se v této modelové situaci dopustila jak pracovnice magistrátu, tak i Gruzíнец.

Respondentům byly představeny takové modelové situace, se kterými se běžně setkávají ve sdělovacích prostředcích či osobně (příklad s policistou). Vzhledem k výsledkům se autor domnívá, že respondenti vědí, ve kterých situacích by se dopustili korupčního jednání.

V otázce číslo 6 zajímala autora společenská závažnost korupce. 71% respondentů odpovědělo, že podle nich je korupce trestným činem. 16% respondentů se domnívá, že korupce je porušením morálních pravidel. Přestupkem je korupce pro 8% respondentů a 5% respondentů odpovědělo, že korupce je porušením etických pravidel. Po vyplnění dotazníku bylo autorovi mnohými respondenty sděleno, že odpovědět na tuto otázku pro ně nebylo lehké. Uvědomují si, že korupce je trestným činem, ale v případech malé společenské nebezpečnosti by spíš odpověděli, že je korupce porušením morálních pravidel.

Jak vyplývá z grafu 8, slyšelo o problematice korupce v České republice 97% respondentů. Jen 3% respondentů (studenti) o problematice korupce v České republice neslyšeli. Dle Štičky je skutečnost, že se o korupci tak intenzivně mluví a píše, poměrně nová. V období, které předcházelo devadesátým létům 20. století, představovala korupce společenské tabu. Významnou roli v protikorupčním boji hrají média. Základním předpokladem pro věrohodné působení médií na poli protikorupčního boje, který je mimoprávního charakteru, je pak osobní integrita jednotlivých představitelů médií a vysoké etické standardy fungování médií jako celku.⁹⁸ Ondráčka uvádí, že média musí upozorňovat a „skandalizovat“ všechny korupční případy.⁹⁹ Autor souhlasí s tímto názorem a domnívá se, že média hrají v oblasti korupce významnou úlohu a je

⁹⁸ ŠTIČKA, M., et al. [online]

⁹⁹ ONDRÁČKA, D. [online]

třeba, aby byl zveřejňován každý případ korupce. Dále je třeba korupční kauzy medializovat nejen po odhalení, ale je nutné se ke kauze vrátit a informovat veřejnost, jak je tato korupční kauza potrestána.

Otázky číslo 10 a 11 byly zaměřené na osobní postoj ke korupci. Respondentům byly opět představeny modelové situace. Těmito otázkami bylo zjišťováno, zda by respondenti přijali úplatek, nebo naopak dali úplatek. V otázce č. 10 odpovědělo 78% respondentů, že by finanční částku určitě nebo spíše nepřijali. Finanční částku by určitě nebo spíše přijalo 22% respondentů. Naopak v otázce č. 11 by 82% respondentů určitě nebo spíše zaplatili, pokud by se dostali do zdánlivě neřešitelné situace a finanční částka by jim mohla pomoci tento problém vyřešit. Jen celkem 20% respondentů odpovědělo, že by určitě nebo spíše nezaplatili. Stejně odpovídali respondenti i v otázkách č. 18 a 19, kde byla zjišťována ospravedlnitelnost korupčního jednání. Pro 54% respondentů je korupční jednání v nějaké situaci ospravedlnitelné, pro 46% respondentů nikoli. Ti respondenti, kteří odpověděli, že je korupční jednání v nějaké situaci ospravedlnitelné, odkazovali na otázku č. 11, tedy na její příklad (urychlení postupu v pořadí na operaci Vašeho syna). Dále uváděli, že pokud by šlo o zdraví jich samotných či jejich blízkých, nebo pokud by šlo o život, tak by neváhali v takové situaci zaplatit.

Jak vyplývá z výsledků, 41% respondentů se v posledních 5 letech nesetkalo s nikým, kdo naznačil, že by chtěl, nebo přímo požádal o úplatek, či protislužbu. 59% respondentů ale odpovědělo, že se v posledních 5 letech setkali s někým, kdo naznačil, že by chtěl, nebo přímo požádal o úplatek, či protislužbu.

Transparency International uvádí, že v České republice je podíl občanů, kteří uvedli (v průzkumu 2004), že nikdy nedali úplatek 58%. K dávání úplatků se pak přiznala více než třetina populace ČR (36%). Více než čtvrtina (28%) uvedla, že jejich zkušenost s úplatky je pouze ojedinělá a 8% dotázaných deklarovalo připravenost dávat úplatky.¹⁰⁰

V šetření odpovědělo 82% respondentů, že v posledních 5 letech nikdy neměli úmysl ani nikdy nedali nikomu úplatek. Ojedinělou zkušenost s úplatky přiznalo 10% respondentů. Vícekrát dalo úplatek 8% respondentů.

Literatura uvádí, že existuje značná část obyvatel, kteří se s korupcí nesetkávají a ani sami korupci neuznávají. K razantnímu nárůstu vnímání korupce došlo u

¹⁰⁰ TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR [online], 2004.

úřednických postů, na trhu práce a ve zdravotnictví.¹⁰¹

Dle průzkumu Transparency International (Příloha 2) si respondenti v České republice spojují korupci nejčastěji s úřady (21%). Druhé nejzkorumpovanější prostředí je podle respondentů Transparency International policie. Na třetím a čtvrtém místě se pak umístila vláda a politické strany.¹⁰²

To se ale v šetření nepotvrdilo. Autor si je vědom, že toto šetření a průzkum Transparency International nejsou rovnocenné. Transparency International se zabývá průzkumy dlouhodobě a jejich průzkumy čítají několikanásobně větší počet respondentů. Z výsledků na otázku č. 14 je patrné, že nejvíce respondentů (46%) se domnívá, že k nejčastějšímu výskytu korupce dochází u politiků. 27% respondentů odpovědělo, že podle nich dochází k nejčastějšímu výskytu korupce u státních úředníků a 19% respondentů se domnívá, že k nejčastějšímu výskytu korupce dochází u policistů. Podle zbylých 8% respondentů pak dochází k nejčastějšímu výskytu korupce u podnikatelů, lékařů, a jeden respondent se domnívá, že k nejčastějšímu výskytu korupce dochází u fotbalových rozhodčí.

Pojmu veřejná správa se užívá k označení všech správních činností souvisejících s poskytováním veřejných služeb. Dle výsledků se 46% respondentů domnívá, že k nejčastějšímu výskytu korupčního jednání dochází ve veřejné správě (státní úředníci, policisté).

Autor zastává názor, že u politiků dochází k největší korupci a lidé ji díky médiím i nejvíce vnímají. Osobní zkušenost respondentů pak odpovídá dalšímu vysokému číslu (27%), a to u státních úředníků. Ostatní výsledky jsou celkovým odrazem medializace a osobní zkušenosti jednotlivých respondentů.

V následujících otázkách 15 – 17 byli respondenti dotazováni na míru korupce ve vybraných povoláních (státní úředník, politik, policista). Názor respondentů v otázce č. 14, se potvrdil i v otázce č. 16. Podle názoru 32% respondentů je do korupce zapojena více jak polovina politiků. Rovněž 32% respondentů pak uvedlo, že je podle nich do korupce zapojeno 50% politiků. Z výsledků šetření vyplývá, že se 59% respondentů domnívá, že je do korupce zapojeno 20% státních úředníků. Dále je z výsledků patrné, že se 63% respondentů domnívá, že je do korupce zapojeno 20% policistů.

¹⁰¹ CHMELÍK, 2003, s. 34, 35

¹⁰² KLIKA, L., FRIČOVÁ, M. [online]

V otázce č. 20 respondenti odpovídali, jaké tresty mohou být podle nich za korupci uděleny. Respondenti mohli označit jednu, nebo více odpovědí. Nejvíce respondentů se domnívá, že za korupci může být udělen zákaz činnosti (27%), peněžitý trest (24%) a trest odnětí svobody nepodmíněně (19%). Dále respondenti uváděli, že může být udělen trest propadnutí majetku (11%), trest odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (10%) a 9% respondentů se domnívá, že mohou být za korupci uděleny obecně prospěšné práce.

Z výsledků na otázku č. 21 je zřejmé, že 36% respondentů se domnívá, že činná v odhalování korupce by měla být Policie České republiky. 20% respondentů odpovědělo, že činná v odhalování korupce by měla být Česká obchodní inspekce. Úkolem České obchodní inspekce je ale kontrola a dozor právnických a fyzických osob prodávajících nebo dodávajících výrobky a zboží na vnitřní trh. Česká obchodní inspekce kontroluje dodržování podmínek stanovených k zabezpečení jakosti zboží nebo výrobků včetně zdravotní nezávadnosti a podmínek pro skladování a dopravu. V odhalování korupce by podle respondentů měli být činní sami občané (19%), Finančně analytický úřad ministerstva financí (14%) a 11% respondentů se domnívá, že by v odhalování korupce měla být činná vláda.

„Přestože se většina lidí domnívá, že žije ve zkorumpovaném státě, paradoxně spoléhá na to, že zkorumpovaný stát bude proti korupci bojovat a problémy související s korupcí sám vyřeší. S názorem, že proti korupci a úplatkářství by měl bojovat stát a ne občané, se ztotožnila převážná většina dotázaných (84%).“¹⁰³

Odhodlání jednotlivých občanů čelit šíření korupce je velmi malé a s tímto přístupem se dá jen těžko očekávat, že se situace zlepší a korupci se podaří v dohledné době podstatně omezit. Vždyť korupci nestačí jen pasivně odolávat, tím, že se sami nezapojíme do korupčního jednání, ale je potřeba proti ní také aktivně bojovat.¹⁰⁴

Autor zvolil 2 skupiny respondentů – studenty a veřejnost, protože se domníval, že bude zajímavé porovnat názorové rozdíly těchto dvou skupin. Z výsledků vyplynulo, že obě skupiny respondentů odpovídali většinou shodně. Respondenti většinou věděli, že korupce je trestným činem a v jakých případech by se dopustili korupce. Názory se zhruba shodovali i pohledu na ospravedlnitelnost korupčního jednání a možných

¹⁰³ TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR [online], 2007.

¹⁰⁴ TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR [online], 2004.

udělovaných trestech za korupci. Odpovědi se výrazněji lišily v otázce číslo 14 a 17. V otázce číslo 14 se studenti domnívali, že k nejčastějšímu výskytu korupčního jednání dochází u policistů a politiků. Respondenti veřejnosti odpověděli, že k nejčastějšímu výskytu korupčního jednání dochází u politiků a státních úředníků. Z odpovědí na otázku číslo 17 vyplývá, že studenti přisuzují větší korupční jednání policistům než respondenti veřejnosti. Podle autora výsledky těchto otázek odráží životní zkušenost respondentů. Studenti vzhledem ke svému věku a svým zkušenostem mají možnost se spíše setkat s policistou (při silniční kontrole, při kontrole v baru, na diskotéce,...). Mohli se tedy spíše setkat s korupčním jednáním policistů než např. státních úředníků.

V hypotéze 1 se autor domníval, že alespoň 40% respondentů neví, jaké druhy jednání jsou jednáním korupčním. Z výsledků vyplynulo, že 93% respondentů neví, jaké druhy jednání jsou jednáním korupčním. První hypotéza byla potvrzena.

Stanovením druhé hypotézy autor předpokládal, že alespoň 70% respondentů očekává nejčastější výskyt korupčního jednání ve veřejné správě. Na základě výsledků byla druhá hypotéza vyvrácena.

3 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo popsat základní zákonitosti korupce, možnosti jejího odhalování, vyšetřování a trestního postihu. Zjistit povědomí o těchto skutečnostech u veřejnosti.

V teoretické části bakalářská práce poskytla vysvětlení pojmu korupce, znaky a důsledky korupce. Další kapitoly se věnovaly dělení korupce, odhalování korupce a v neposlední řadě i legislativě v boji proti korupci a tím bylo části cíle dosaženo.

V rámci bakalářské práce bylo uskutečněno šetření, jehož hlavním cílem bylo zjistit povědomí veřejnosti o korupci. Z výsledků vyplynulo, že 93% respondentů neví, jaké druhy jednání, jsou jednáním korupčním. Respondenti znají především pojem úplatkářství. Termíny klientelismus, nepotismus, lobbying respondenti většinou neznali. Současně bylo zjištěno, že 46% respondentů očekává nejčastější výskyt korupčního jednání ve veřejné správě.

Hypotéza číslo 1 se potvrdila. Více jak 40% respondentů nevědělo, jaké druhy jednání patří pod termín korupční jednání.

Hypotéza číslo 2 se nepotvrdila. 46% respondentů se domnívá, že nejčastější výskyt korupčního jednání je ve veřejné správě. Autor se domnívá, že provedeným šetřením a zjištěnými fakty byl cíl bakalářské práce naplněn.

Praktický přínos bakalářské práce by autor spatřoval především v užití práce jako učební pomůcky ve školství, kdy by se mladá generace seznámila, zamyslela, diskutovala a do vlastního budoucího života učinila krok k novému protikorupčnímu začátku. Je nutné, aby každý začal sám u sebe, protože jinak se v naší společnosti nic nezmění.

Tato práce by měla čtenářům představit problematiku korupce v České republice, ale i náhled široké veřejnosti na korupci a individuální přístup každého jednotlivce k řešení této, v dnešní době tak ožehavé a často medializované, problematiky.

Za zamyšlení stojí především závěr, z něhož vyplývá, že nikdo z nás není spokojen s korupcí ve společnosti, ale zároveň si nikdo z nás neuvědomuje, že je zapotřebí začít sám u sebe.

4 NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Opatření 1 – Na základě poznatků se autor domnívá, že je třeba s korupcí nekompromisně bojovat. Dále je nutné přijmout strategii legislativních i organizačních opatření, jejichž efektivitu je nutné pravidelně hodnotit. Veřejně známé a nepotrestané případy vytváří společenské klima, v němž se zdá korupce všemocná, a nemá smysl s ní bojovat. Boj proti korupci je dlouhodobý proces, který vyžaduje spolupráci všech složek veřejné správy. Jde především o prevenci, dále je třeba zprůhlednit procesy a postihy za korupci. Je třeba zvýšit tresty za korupční delikty, aby k nim v budoucnu nedocházelo.

Opatření 2 – Dalším velmi důležitým krokem je zrušení imunity poslanců a senátorů. Od toho by se mohlo odvíjet i zviditelnění majetkových poměrů a spotřební chování vyšších úředníků, soudců, policistů, lékařů. Dále pak zavedení povinnosti pravidelně zveřejňovat majetek nejen politiků, ale i jejich rodinných příslušníků.

Opatření 3 – Autor se domnívá, že nestačí jen medializace problému, navrhuje proto aby se o korupci více mluvilo a to především na školách. Je nutné, aby se do boje proti korupci zapojili i občané. Je třeba proti korupci aktivně bojovat a každý by měl začít sám u sebe.

5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Akreditované kurzy : ostatní kurzy - potírání korupce ve veřejné správě [online]. ©2008

. Rentel a.s., 2008 [cit. 2009-02-11]. Kurz pod heslem. Dostupný z WWW:

<http://www.akreditovanekurzy.cz/portal/ak/vstup_do_kurzu>.

Boj proti korupci : Nevládní neziskové organizace [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2008 [cit. 2009-02-18]. Dostupný z WWW:

<<http://www.mvcr.cz/clanek/organizace-a-institute.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>>.

DUFKOVÁ, I. - ZLÁMAL, J. *Korupce*. Praha: Střední policejní škola ministerstva vnitra v Praze, 2005. 71 s. ISBN 80-86008-73-8

HERZOGOVÁ, Z. *Policejní korupce – mediální téma, nebo každodenní realita*. Praha: Kriminalistika č. 2/2004: [online]c2004, [cit.2008-06-06]. Dostupný z WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2004/0402/herzog_info.html>.

CHMELÍK, J., et al. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde, 2003. 222 s. ISBN 80-7201-434-X

KLIKA, L. - FRIČOVÁ, M. *Korupční klima v Evropě* [online]. Transparency International CR, 7.9.2006 [cit. 2009-03-27]. Dostupný z WWW:

<http://www.transparency.cz/pdf/vyzkum_gfk2006.pdf>.

ONDRÁČKA, D. *Korupce je pro společnost zbytečnou zátěží* [online]. Transparency International CR, 2007 , 14.1.2007 [cit. 2009-03-27]. Dostupný z WWW:

<<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=509>>.

ONDRÁČKA, D. *Nedostatky českého systému zadávání veřejných zakázek a rizika korupce*. Praha: Veřejná správa – jediný český týdeník pro státní správu a samosprávu č. 41/05 z 13.10.2005

ONDRÁČKA, D. *Transparency International ČR : Index CPI 2008: Česko si udrželo hodnocení z loňska, ale mezi státy EU je v poslední třetině* [online]. 23.9. 2008. Praha : Transparency International - Česká republika, 2007 , 23.9. 2008 [cit. 2009-02-16].

Dostupný z WWW:

<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=16&pom_id=72>.

ONDRÁČKA, D. *Zpráva o provozu protikorupční linky 199 za období od 1. března 2008 do 15. května 2008* [online]. 30.5. 2008. Praha : Transparency International - Česká republika, 2008 [cit. 2009-02-23]. Dostupný z WWW:

<http://www.linka199.cz/jscripts/uploaded/pdf/report_1_2008_verze.pdf>.

ONDRÁČKA, D. - CÍSAŘOVÁ, E. Černé listiny do systému veřejných zakázek. In: *Černé listiny ve veřejných zakázkách*. Praha: Transparency International – Česká republika, 2007. 93 s. ISBN 978-80-903032-4-9

Proč je korupce problém : negativní dopady korupce [online]. 08.06.2006 [cit. 2009-02-10]. Dostupný z WWW:

<<http://www.nasliberec.cz/view.php?cisloclanku=2006060016>>.

ROUDNÝ, R. - ZILVAR, J., et al. *Korupce: Boj proti korupci ve veřejné správě*. 1. vyd. Praha: Univerzita Pardubice, fakulta ekonomicko-správní, Ministerstvo vnitra, úsek reformy veřejné správy, 2001. 143 s. ISBN 80-7194-314-2

ROZEHNAL, Aleš. Korupce a český právní řád. In FRIČ, P., et al. *Korupce na český způsob*. 1. vyd. Praha : G plus G, 1999. Zneužívání pravomoci veřejného činitele. s. 63-72. ISBN 80-86103-26-9.

Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2006 až 2011 [online]c2008, poslední revize 23.1.2007 [cit.2008-06-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/3418>>.

ŠTIČKA, Michal, et al. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě* [online]. Transparency International, 2008 [cit. 2009-02-17]. Dostupný z WWW: <http://www.transparency.cz/pdf/vzdelavani_skripta2008.pdf>. ISBN 978-80-87123-04-1.

ŠTIČKA, Michal, et al. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě : Skripta ke stejnojmennému vzdělávacímu programu* [online]. 2005 [cit. 2009-02-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.transparency.cz/pdf/skripta.pdf>>.

ŠTURMA, P. - NOVÁKOVÁ, J. - BÍLKOVÁ, V. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-305-1

TOMAN, Karel. „Černé listiny“ omezí korupci. Dosáhnou až do politiky? [online]. 17.1. 2009. 1999-2009 [cit. 2009-02-16]. Dostupný z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=627277>>.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL – ČESKÁ REPUBLIKA. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*. Praha: Transparency International – Česká republika, 2008. 212 s. ISBN 978-80-87123-04-1

TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR. *Korupční klima v Evropě* [online]. 2007. Transparency International CR, 2007, 14.1.2007 [cit. 2009-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2854>>.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR. *Lidé mají pocit, že korupční klima posiluje* [online]. Transparency International CR, 15.4. 2004, 14.1.2007 [cit. 2009-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2198>>.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL – ČESKÁ REPUBLIKA. *Transparency International CR : CPI 2002: Odpovědi na časté otázky* [online]. 2007 , 14.1.2007 [cit. 2009-02-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=39>>.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL – ČESKÁ REPUBLIKA. *Transparency International ČR : Otázky a odpovědi k průzkumu "Globální barometr korupce" 2007* [online]. 2007. 2007 , 6.12.2007 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2956>>.

WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie. *Klientelismus* [online]. 2008 , 5.12.2008 [cit. 2009-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Klientelismus>>.

WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie. *Korupce* [online]. 2008 , 17.11.2008 [cit. 2009-02-11]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Korupce>>.

WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie. *Nepotismus* [online]. 2009 , 5.2.2009 [cit. 2009-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Nepotismus>>.

Zpráva o korupci v ČR a o možnostech účinného postupu proti tomuto negativnímu společenskému jevu [online]. [cit. 2009-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.comrad.cz/item110a.htm>>.

6 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník pro veřejnost

Příloha 2: Graf Transparency International – Kde berou? Nejzkorumpovanější prostředí.

Příloha 1: Dotazník pro veřejnost

Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění následujícího dotazníku. Jmenuji se Jiří Veselý a jsem studentem 3. ročníku oboru Penitenciární péče na Technické univerzitě v Liberci.

Dotazník, který Vám předkládám, sbírá data pro mou bakalářskou práci s názvem „Korupce“. Mým hlavním cílem je zjistit povědomí veřejnosti o korupci. Vaše zkušenosti a názory mi budou cenným a důležitým zdrojem informací.

Vámi zvolenou odpověď prosím zakroužkujte, popřípadě doplňte odpověď vlastními slovy (HŮLKOVÝM PÍSMEM). Odpovídejte prosím pravdivě, dotazník je zcela anonymní a veškeré údaje budou použity výhradně pro zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji za vaši ochotu a čas strávený vyplňováním dotazníku.

Jiří Veselý

1) Pohlaví

- a) muž
- b) žena

2) Váš věk

- a) do 25 let
- b) 26-45 let
- c) 46-55 let
- d) více než 56 (včetně)

3) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- a) základní a vyučení – učební obor
- b) středoškolské
- c) vyšší odborné
- d) vysokoškolské

4) Vaše zaměstnání

- a) student
- b) státní zaměstnanec
- c) zaměstnanec v soukromém sektoru
- d) živnostník, podnikatel
- e) nezaměstnaný
- f) důchodce (starobní, invalidní)
- g) jiné, prosím
vypište.....

5) Jaké druhy jednání lze podle Vás zahrnout pod termín korupční jednání?

(Zakroužkujte jednu nebo více možností.)

- a) úplatkářství (peněžní i nepeněžní)
- b) lobbying aneb lobbování
- c) korupcizmus
- d) klientelismus
- e) nepotismus
- f) jiné, prosím vypište

6) Uveďte společenskou závažnost korupce - korupce je podle Vás...

(Zakroužkujte jednu možnost.)

- a) přestupkem
- b) trestným činem
- c) porušením morálních pravidel
- d) porušením etických pravidel

7) Modelová situace: Představte si, že spácháte dopravní přestupek a zastaví Vás policista. Abyste se vyhnuli postihu za spáchaný přestupek, nabídnete policistovi finanční částku.

Dopustili jste se korupce?

- a) ano, jen v případě, že policista finanční částku přijme
- b) ano, i když policista finanční částku nepřijme
- c) ne, pouhým nabídnutím finanční částky jsem se korupce nedopustil
- d) nevím

8) Modelová situace: Pracovnice magistrátu zvýhodnila gruzínského podnikatele ve výběrovém řízení na odkup městských pozemků v hodnotě dvacet šest milionů korun. Gruzíнец jí za to podle policie zdarma dodal materiál na stavbu jejího rodinného domu.

Kdo se dopustil korupce?

- a) pracovnice magistrátu
- b) Gruzíнец
- c) oba
- d) nikdo

9) Slyšel/a jste někdy o problematice korupce v České republice?

- a) nikdy
- b) 1x za život
- c) 2x za život
- d) 5x a více

10) Představte si, že jste vysoce postaveným úředníkem stavebního odboru, který má rozhodnout v důležité kauze stavebního povolení. Přijde za Vámi jeden z účastníků řízení a nabídne Vám finanční částku k ovlivnění kauzy v jeho prospěch. Přijal/a byste finanční částku?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

11) Někdy se lidem stává, že se dostanou do zdánlivě neřešitelné situace, kdy jim může předání finanční částky problém vyřešit (např. urychlení postupu v pořadí na operaci Vašeho syna). Zaplatili byste v této situaci?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

12) Jak často jste se Vy osobně v posledních 5 letech setkal/a s někým, kdo naznačil, že by chtěl, nebo přímo požádal o úplatek nebo protislužbu?

- a) nikdy
- b) 1x
- c) 3x
- d) 5x a více

13) Jak často jste Vy osobně v posledních 5 letech měl/a úmysl dát někomu úplatek či jste skutečně dal/a úplatek (např. policistovi při spáchání dopravního přestupku)?

- a) nikdy
- b) 1x
- c) 3x
- d) 5x a více

14) Ve kterém povolání dochází podle Vás k nejčastějšímu výskytu korupce?

(Zakroužkujte jednu možnost.)

- a) policista
- b) politik
- c) státní úředník
- d) podnikatel
- e) lékař
- f) jiné povolání, uveďte jaké

15) Kolik státních úředníků je v ČR podle Vás zapojeno do korupce?

- a) vůbec nikdo
- b) 20%
- c) 50%
- d) více jak polovina

16) Kolik politiků je v ČR podle Vás zapojeno do korupce?

- a) vůbec nikdo
- b) 20%
- c) 50%
- d) více jak polovina

17) Kolik policistů je v ČR podle Vás zapojeno do korupce?

- a) vůbec nikdo
- b) 20%
- c) 50%
- d) více jak polovina

18) Považujete nějaký druh korupčního jednání nebo korupční jednání v nějaké situaci za ospravedlnitelné?

- a) ano
- b) ne

Pokud jste na otázku číslo 18 odpověděli možnost a), odpovězte prosím také na otázku č. 19.

19) Jaký druh korupčního jednání je podle Vás ospravedlnitelný a v jaké situaci?

.....
.....

20) Jaký trest může být podle Vás za korupci udělen?

(Zakroužkujte jednu nebo více možností)

- a) Peněžitý trest
- b) Obecně prospěšné práce
- c) Propadnutí majetku
- d) Zákaz činnosti
- e) Odnětí svobody nepodmíněné (až na 12 let)
- f) Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu

21) Kdo všechno může být podle Vás činný v odhalování korupce?

(Zakroužkujte jednu nebo více možností.)

- a) Policie České republiky
- b) Česká obchodní inspekce
- c) občané
- d) Finančně analytický úřad ministerstva financí
- e) vláda

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

Příloha č.2:Kde berou? Nejzkorumpovanější prostředí

